

Милосердя
врятує
світ.

ДОБРА СПРАВА

ШВАТ 5784

N 208

СІЧЕНЬ 2024

ГАЗЕТА БФ "ХЕСЕД ШААРЕЙ ЦІОН"

ОДЕСА

Видається за підтримки "Джойнт" JDC

International Fellowship
of Christians and Jews

Всесвітній день соціальної справедливості

Всесвітній день соціальної справедливості був проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у спеціальній резолюції No A/RES/62/10 від 18 грудня 2007 року.

Починаючи з 2009 року це свято відзначається щорічно **20 лютого**.

Згідно з резолюцією, зусилля міжнародного співтовариства у сферах викоринення бідності, повної зайнятості, гідної праці, гендерної рівності, соціального добробуту та соціальної справедливості для всіх повинні бути додатково посилені.

Соціальна справедливість є основоположним принципом мирного і процвітаючого співіснування як всередині країн, так і між ними.

Для Організації Об'єднаних Націй прагнення до соціальної справедливості для всіх лежить в основі нашої глобальної місії — сприяти розвитку та повазі до людської гідності. Девізами багатьох років були і залишаються: «Досягнення соціального захисту для всіх», «Екологічно стійка економіка і суспільство».

Зрозуміло, що гідна праця в ім'я соціальної справедливості сприяє запобіганню конфліктам і підтриманню миру. Хотілося б, щоб справедливість, яка цінується від малого до великого, у всьому світі в майбутньому панувала у всіх країнах.

День спонтанної доброти

Це свято відзначається **17 лютого** в усьому світі, незалежно від громадянства, національності та релігійних переконань.

Воно було запроваджено багатьма міжнародними благодійними організаціями і прийшло з США.

Не дарма кажуть «Доброго ранку», коли зустрічаються і бажають, щоб день і вечір були добрими. Робіть добрі справи і насолоджуйтеся цим самі! У цьому і полягає простий і мудрий сенс цього свята. В Україні

він маловідомий. Але, якщо його святкують, то день проходить під гаслом: «Будь добрим до всіх, і не просто добрим, а добрим безмежно і безкорисливо».

«Хесед Шаарей Ціон» — благодійна організація, її головне завдання — донести добро до людей. Від заходів, що проводяться співробітниками, від самовідданої допомоги волонтерів наші клієнти постійно отримують заряд позитиву, доброти.

Це свято необхідно для того, щоб люди не забували, як важливо творити добро, не чекаючи від нього ніяких «дивідендів». Адже добро, яке ми даємо людям, неодмінно повернеться до нас сторицею.

Доброта — це якість, яка цінується незалежно від свята, тому варто показати його не тільки з нагоди побачення, один раз, але якомога частіше, і тим самим примножити радість.

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ

Міжнародний день рідної мови був запроваджений рішенням 30-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в листопаді 1999 року і відзначається щорічно **21 лютого** з 2000 року з метою захисту мовного і культурного різноманіття.

Мови є найсильнішим інструментом збереження і розвитку нашої матеріальної та духовної спадщини. Для євреїв головними рідними мовами є іврит, їдиш і ладіно. В Україні свого часу євреї говорили і писали на їдиш, створюючи твори, які стали світовою класикою. Їдиш — це давньоєврейська мова германської групи, якою на початку ХХ століття говорили близько 11 мільйонів євреїв по всьому світу.

Нинішня кількість носіїв їдиш (за даними 2000-2012 рр.): в Ізраїлі — 215 тисяч осіб, в США — 178 тисяч, в Канаді — 17 тисяч, в

Молдові — 17 тисяч, в Україні — 3213 осіб, в Білорусі — 1979 осіб, в Росії — 1683 людини, в Румунії — 950 осіб, в Латвії — 825 осіб, в Литві — 570 осіб, в Естонії — 124 людини.

На основі наведених даних, кількість носіїв їдиш в світі можна оцінити в 500 тисяч.

3 часів середньовіччя ця мова була розмовною мовою європейських євреїв. Завдяки хасидизму і Гаскалі з'явилася релігійно-просвітницька і художня література на мові їдиш. Незвичайного розквіту їдиш досягла на початку ХХ століття. До 1917 року їдиш сприймалася як самостійна мова. Вона була визнана мовою загальної освіти та діловодства в радянських республіках. Мова їдиш була однією з державних мов Української Народної Республіки у 1917 році.

Голокост, асиміляція євреїв на Заході і в СРСР, закриття єврейських шкіл і бажання швидкими темпами впроваджувати іврит в Ізраїлі — всі ці фактори призвели до майже загального зникнення культурного життя мовою їдиш і швидкого скорочення його повсякденного вжитку.

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ!

Співробітники, волонтери і клієнти Хеседа від усього серця поздоровляють
Голову Правління Благодійної Фундації «Хесед Шаарей Ціон»

Михайла Ісааковича БЛЮМБЕРГА

з **85-річчям**

і щиро бажають йому невичерпної життєвої енергії, здоров'я, бадьорості,
добробуту, щастя і довголіття!

- Анатолій Кесельман "Підсумки 2023 року" 2 стор.
- Ірина Мармер "Григорій Єлисаветський..." 3 стор.
- Діє "Гаряча лінія" 4 стор.
- Поради господарці 4 стор.
- Марк Штейнберг "Єврейський щит СРСР" 5 стор.
- Ганна Розен "Ту би-Шват в Хеседі" 6 стор.
- Одеса у старих фотографіях 7 стор.
- Олександр і Лев Шаргородські "Виключення" 8 стор.
- Віра Шаховцева "Люди "Золотого віку" 9 стор.
- Михайло Гаузнєр "Неординарні особистості" 10 стор.
- Країна Поезія 11 стор.
- Посмішка 12 стор.

Служба "Мокед-Лакашіш" — 737-40-21; Служба "Харчування" — 737-40-11;
Програма "Медицина" — 737-40-27; Культурний центр — 737-40-13;
Служба волонтерів — 737-40-24; Волонтерська вітальня — 737-40-32;
Денний центр — 737-40-30

Новини світу, України, Одеси

На Заході заморожено активи РФ на суму близько \$300 млрд. доларів — половина всіх російських валютних і золотих резервів на той момент.

США із союзниками розглядають можливість конфіскації російських активів для відновлення України.

Після масованих російських атак з безліччю жертв і руйнувань США пообіцяли посилити протиповітряну оборону України.

Європейські країни НАТО ухвалили рішення про закупівлю для своїх армій до 1000 сучасних ракет для системи ППО Patriot.

Північна Корея випустила близько 200 снарядів по бухті острова Енпхондо, де розташована південнокорейська військова база.

ВООЗ закликає повернутися до носіння масок і дистанціювання на тлі підвищення захворюваності на COVID-19.

Республіканці — керівники ключових комітетів конгресу США направили президенту Байдену "Пропонований план перемоги в Україні". Вони зажадали від нього припинити "виснажливі коливання щодо надання Україні критично важливої зброї", щоб "забезпечити Україні можливість домогтися необхідних успіхів на полі бою".

Війська США та Великої Британії атакували об'єкти бойовиків-хуситів, які розташовані в Ємені.

Кількість запитів на репатріацію євреїв до Ізраїлю зростає порівняно з довоєнним періодом на тлі різкого зростання антисемітських інцидентів: у Франції — у 6 разів, у США — у 2,2 рази.

Підтримувані Іраном бойовики-хусити кілька разів атакували військові кораблі в Червоному морі, застосувавши іранське озброєння, включно з безпілотниками, протикорабельними, балістичними і крилатими ракетами.

Туреччина ратифікувала вступ Швеції до НАТО.

Комітет з міжнародних справ Сенату США схвалив закон про конфіскацію російських активів на користь України.

П І Д С У М К И 2 0 2 3 Р О К У

Закінчився 2023-й календарний рік. За цей період Хесед обслужив **7470** клієнтів, які проживають у **125** населених пунктах Одеської та Кіровоградської областей. Це пенсіонери і діти, хворі і здорові, євреї і члени їхніх сімей, працюючі і ті, хто пішли на заслужений відпочинок. Крім того, Хесед надав допомогу **1045** нужденним євреям та їхнім сім'ям у віці від 18 до 59 років.

Слід підкреслити, що у своїй діяльності Хесед неухильно збільшує кількість, якість та обсяг послуг, що надаються клієнтам. Жодна благодійна організація в Одеській і Кіровоградській областях не може зрівнятися з Хеседом за кількістю клієнтів, що регулярно обслуговуються, різноманітністю програм і послуг.

На сьогоднішній день існує більш ніж **60** програм, що задовольняє **38** видів життєвих потреб, кожна з яких поділяється на кілька видів.

Наприклад, медичні послуги включають комп'ютерну томографію, протезування зубів, хірургію катаракти тощо.

Значну допомогу клієнтам надає відділ соціального захисту: матеріальну підтримку на банківську картку отримали **5540** осіб, в торговій мережі «Копійка» — **657**, привозили гарячі обіди — **13** особам.

У 2023 році **1229** клієнтів Хеседу перебували під патронатом **487** соціальних працівників; **5500** клієнтів придбали продукцію в торгових мережах Одеси та області за банківськими картками, **650** клієнтів — продукцію в ТМ «Копійка», **43** — лікарські засоби в АМ «Фармація».

У сервісі «Мокед лакашіш» послугами пральні скористалися **813** клієнтів, **241** особа отримала допомогу з побутовим ремонтом; **136** — з ремонтом сантехніки, **116** — з ремонтом взуття та одягу.

За програмою «Зимова допомога» **5260** клієнтам були нараховані гроші на банківську картку та поштовий переказ за придбання вугілля, дров, опалювальних приладів, платежів за комунальні послуги тощо.

1067 осіб отримали засоби особистої гігієни, **1046** — миючі засоби.

Понад **1340** хворих та знедолених клієнтів, які перебували у критичному стані, отримали послуги з фонду екстреної допомоги, у тому числі **1125** — лікарські засоби для операцій та лікування після операцій, понад **200** — комп'ютерної томографії, протезування зубів, хірургії катаракти, санаторно-курортного лікування тощо.

За програмою «Турботливе спілкування» **480** клієнтів отримали в оренду смартфони, у самій програмі взяли участь **416** клієнтів.

Не реабілітаційне обладнання орендували — **185** клієнтів, реабілітаційне — **455**. Вони отримали: ходунки — **116** шт., тростини — **113** шт, тонометри — **64**

шт., сходишки для ванної — **27** шт., біляліжкові туалети — **103** шт., протипролежневі системи — **38** шт, сидіння для ванної — **49**, ролери — **11** шт., поручні — **25** шт., підголівники — **20** шт., ліжка функціональні — **15** шт., коляски інвалідні — **49** шт., милиці — **56** шт., насадки на унітаз — **19** шт., зарядні станції — **88** шт.

Нові медичні послуги з реабілітації після інсульту надали **27** лежачим клієнтам.

440 клієнтів Хеседу, які потребують спілкування, відвідали онлайн-заходи клубу.

У Денному центрі **63** клієнти брали участь у майстер-класах з розвитку моторики, обмінювалися сімейними рецептами догляду за шкірою та волоссям, весь весняно-осінній сезон їздили з учасниками проекту «Кешер Дорот» на морське узбережжя для спільних зустрічей та участі у майстер-класах, по понеділках отримували

психологічну допомогу у спільному проекті «Ор Шалом», при кожній зустрічі в Денному центрі брали участь від **8** до **12** клієнтів, найяскравіші зустрічі завантажувалися на сторінку Facebook.

У програмі «Слабозорі» зареєстровано **200** клієнтів, для них було виготовлено **241** пару окулярів.

На обліку в програмі «Слабочуючі» перебуває **121** клієнт. Тим, у кого погіршився слух, було видано **37** слухових апаратів Phonak Vitus, батарейки для слухових апаратів отримали **73** клієнти.

Майже у всіх службах і програмах Хеседу в рамках проекту «Крила доброти» працюють **285** волонтерів. Усі вони добровільно і безоплатно віддають свій час і роботу, допомагаючи співробітникам Хеседу своєчасно і ефективно реалізовувати широкий спектр благодійних послуг, які пропонують клієнти.

Волонтери очолюють студію «Арт-Магія», в якій кілька творчих напрямків: «Прикладне мистецтво», «Живопис картин за номерами», «Декупаж». Щомісяця їх вітали з днем народження. Для них регулярно проводилися онлайн-конференції на такі теми: «Здоровий спосіб життя», «Експертизи по Одесі», «Літературні зустрічі», «Нехадім шел сафта»

(«В гостях у бабусі») — про те, як люди «золотого віку» передають свій досвід молодому поколінню (у програмі брали участь діти і онуки клієнтів). В рамках «Волонтерської вітальні» успішно пройшли програми «Активне довголіття», «Взаємодія».

12 волонтерів, які чергували за проектом «Крила доброти», щодня отримували дзвінки з «Гарячої лінії», відповідаючи на запитання клієнтів.

На прохання кураторів, **8** волонтерів інформували клієнтів про щоквартальні нарахування.

Багатьох волонтерів заохочували сертифікатами, подяками, продуктовими та непродуктивними наборами.

Культурний центр продовжував проводити онлайн-конференції для клієнтів Хеседу. Пройшли концерти, присвячені порам року: «Осінні визирунки», «Зимовий пейзаж»,

зустрічі з митцями міста, програми за участю творчих колективів Культурного центру Хеседу. Новою барвою творчої діяльності талановитих виконавців Хеседу став показ наших неординарних проєктів за територіальними межами Культурного центру: у бібліотеці імені К. Г. Паустовського, у Будинку-музеї імені М. К. Реріха. Ці виступи були тепло прийняті одеситами і гостями міста.

За участю учасників колективів Культурного центру відбулася «Макабіада по-одеськи», «Бал волонтерів», присвячений Міжнародному Дню волонтерів, а також семінари, які були ініційовані проектом «Крила доброти» на платформі Zoom. Основою онлайн-конференції залишиться проєкт «Університет без кордонів», який був підтриманий «Джойнтом» і отримав Грант, а потім з'явився новий напрямок, запропонований «Джойнтом» — проєкт «Турботливий зв'язок».

Після отримання нових смартфонів у конференціях брали участь не тільки клієнти з Одеси, а й з Балти, Кропивницького, Ізмаїла. Зараз використовується **465** смартфонів.

Для слухачів в Одесі та периферії створено **14** невеликих груп, основним напрямком яких є спілкування і знайомство.

Про багатогранність програм свідчать назви їх рубрик: «Художник і його муза», «На сторінках історії єврейського театру», «В гостях у колекціонерів».

В онлайн-режимі було проведено по 52 конференції: «Ерудит», «Шаббат шалом», а

також зустрічі груп для спілкування з психологом, лікарем широкого профілю, спеціалістами з оздоровчої гімнастики, по артеротерапії, початковій роботі з комп'ютером. З успіхом працюють групи «Музичні посиденьки» і «Книжкова полиця», а також 8 малих груп з акцентом на зворотний зв'язок.

Продовжується процес спілкування клієнтів Хеседу з творчими колективами Культурного центру і в офлайн-режимі: працюють хор, танцювальний колектив, театральна студія, Літературна студія, Есперанто-клуб, шахова вітальня, «Романтична вітальня», гуртки «Поговоримо на їдиші» та «В'язання гачком», «Соборка», кафе кросвордистів, клуб колекціонерів, «Недільні програми», бібліотека.

Традиційно проведені концертні програми, передусім присвячені великим єврейським святкам (Рош-а-шана, Сукот, Ханука, Пурім), Дню міста та ін.

Шість разів клієнти відвідували віртуальні екскурсії по Будинку-музею імені М. К. Реріха, знайомлячись з творчістю ізраїльських художників.

Спеціально для категорії клієнтів — тимчасово переміщених осіб — створено творчий напрямок «Знайомство з визначними пам'ятками Одеси».

За підтримки «Джойнта» проведені нові віртуальні зустрічі в проєкті «Вони були першими», який присвячений нашим землякам та одноплемінникам першовідкривачам у різних сферах людської діяльності.

Літературна студія «Одрокровення» продовжила свою творчу діяльність. Було проведено **50** зустрічей членів студії онлайн та **48** офлайн, на яких **22** поети вивчали теорію віршування, знайомилися з творчістю класиків і сучасників. Студійці виступали у бібліотеках Одеси, Будинку вчених, Будинку-музеї імені М. К. Реріха. Відбулась презентація оновленого видання «Одеський альманах», у якому також прийняли участь поети студії.

У новому календарному 2024 році перед колективом БФ «Хесед Шаарей Ціон» стоять великі та відповідальні завдання щодо покращення кількості та якості благодійних послуг при одночасному зниженні непродуктивних витрат, кількості виробничого персоналу, оптимізації організаційних структур.

Різноманітна діяльність програм і сервісів Хеседу висвітлювалася в газеті «Добра справа», Facebook і YouTube.

Шановні друзі, сподіваюся, що з вашою допомогою і моральною підтримкою ми неминуче впораємося з усіма організаційними і фінансовими проблемами.

Генеральний директор
БФ «Хесед Шаарей Ціон»
Анатолій Кесельман

ГРИГОРІЙ ЄЛИСАВЕТСЬКИЙ – ТОЙ, ХТО ПЕРШИМ ЗРУЙНУВАВ ВОРОТА ПЕКЛА ПІД НАЗВОЮ «ОСВЕНЦІМ»

Напередодні 70-річчя звільнення в'язнів найстрахливішого нацистського табору смерті Аушвіц-Біркенау в польському місті Освенцім, що відзначається 27 січня як Міжнародний день пам'яті жертв Блокосту, несподівано спалахнула міжнародна дискусія з присмаком скандалу, хто ж це насправді зробив. Міністр закордонних справ Польщі, аргументуючи, чому на вшанування пам'яті жертв нацизму не був запрошений президент Росії Путін, пояснив, що Освенцім, мовляв, був звільнений українцями, що воювали у складі Першого Українського фронту. Росія образилась і, у свою чергу, заявила, що Освенцім звільнила Червона Армія, передусім, росіяни та представники інших народів СРСР.

Доволі дивно було чути про якихось абстрактних визволителів, коли добре відоме, приміром, ім'я людини, яка першою на чолі свого військового підрозділу з боєм увірвалася до цього пекла. І був це не українець чи росіянин, а, що глибоко символічно, єврей і наш земляк з відповідним прізвищем Григорій Давидович Єлисаветський (1906–1988).

Він народився у містечку Нова Прага Олександрійського повіту. З вересня 1928 по березень 1931 року проходив військову службу у лавах Червоної Армії. Прикметно, що 43-й стрілецький полк 15-ї Сивашської дивізії, до якого потрапив курсант Григорій Єлисаветський, дислокувався у нашому місті, що тоді називалося Зінов'євськом, з 1921 по 1939 рік.

Своєрідним пам'ятником перебування цієї військової частини у Кіровограді залишався до 1970 року найпопулярніший у місті кінотеатр «Сивашець» та вулиця Сивашська.

Після демобілізації з армії у 1931 році Григорій Єлисаветський переїхав до Москви. До початку війни працював юрисконсультом будівельної організації,

що споруджувала будівлю Наркомату Оборони.

На фронтах Великої Вітчизняної війни Григорій Давидович перебував з жовтня 1941 року до кінця війни. Брав участь у битві за Москву, в прориві блокади Ленінграда, у звільненні Львова, Кракова і Праги. У липні 1942 року був важко поранений і контужений, перебував у шпиталі до березня 1943-го. У травні 1943 року «втік» на фронт у корсеті, в якому й воював.

Єлисаветський – гвардії полковник, командир Окремої частини армійського підпорядкування, яка у суботу 27 січня 1945 року першою вступила на територію «комбінату смерті», де знищено понад 4 млн. чоловік! Він був призначений першим радянським комендантом звільненого Освенціма.

Пізніше Григорій Давидович напише про це спогади, ось маленький фрагмент з них: «...Бараков окола п'ятисот. Они – словно зрительное воплощение дьявольского фашистского плана истребления целых народов. Обходим территорию опустошенного лагеря.

Всюду запорошенное снегом трупы: женщины, дети, старики, застреленные в упор. А вот ужасная картина: мёртвая женщина с прижатым к груди младенцем. Поспешно отступая, буквально перед нашим приходом фашисты угнали около 80 тысяч узников, видимо, рассчитывая ещё использовать их рабский труд.

Отстающих расстреливали в упор, чтобы не оставляли свидетелей зверств.

Несчастную женщину с ребёнком тоже настигла автоматная очередь гитлеровского выродка...».

Війну Григорій Єлисаветський закінчив на посаді начальника гарнізону міста Бреслау (тепер – Вроцлав). Він нагороджений трьома орденами Червоного Прапора. Після війни, прикутий до ліжка (внаслідок контузії і поранень) Григорій Давидович закінчив юридичний інститут, був прийнятий у Московську колегію адвокатів. Плідно працював адвокатом, попри інвалідність. Був обраний першим Головою правління Московського єврейського культурно-просвітницького товариства.

Автор книг спогадів: «Мы вместе сражались» (1980), «Лица и судьбы» (1988)».

Зброєю художника Першого Українського фронту Зіновія Толкачова (1903-1977), який служив у підрозділі, що займався документальною фіксацією злочинів гітлерівців на території Європи, був не автомат, а олівець, пензель та фарби. Одночасно з Григорієм Єлисаветським

він вступив на територію пекла і зробив серію вражаючих рисунків, які згодом фігурували на Нюрнберзькому процесі як докази нацистських злочинів. Сам же Зіновій Толкачов – єврей за походженням, хоча й народився в Білорусії, вважається українським художником. У 1919-1920 рр. він навчався у Москві у ВХУТЕМАСі у нашого видатного художника і педагога Олександра Осмьоркіна.

Ми навряд чи колись дізнаємося, скільки уродженців нашого краю

перетворилося у попів в Освенцімі. Серед них Зіновій Давидович Львовський (1881-1943) – російський та французький літератор і перекладач. Місце народження – Єлисаветград, Україна, місце смерті – Освенцім, Польща.

За освітою Зіновій Львовський – інженер-технолог, за покликанням – перекладач і літературознавець. Він перекладав на російську з англійської (Едгар По, Френсіс Гарт, Бернард Шоу, Герберт Уеллс, Джон Голсуорсі), з французької (Октав Мірбо, Едмон Ростан, Трістан Бернар, Гастон Леру), з німецької (Герхард Гауптман) та норвезької (Кнут Гамсун) мов. Найулюбленіші письменники – Джек Лондон та О.Генрі, їхні твори він перекладав найчастіше.

У 1926 році Зіновій Львовський емігрував до Франції, де напрочуд успішно адаптувався. Тут він уже займався перекладами на французьку мову з німецької та англійської, зокрема творів американського письменника Ептона Синклера. Написав французькою мовою декілька літературознавчих праць: «Достоевський як письменник» (1931), «В лабораторії Достоевського» (1932) та ін. Не випадково біографічну довідку про Зіновія Львовського містить сучасна французька енциклопедія, звідки ми й почерпнули ці відомості про невідомого на батьківщині літератора. Та ж французька енциклопедія повідомляє й про жахливий фінал життя Зіновія Львовського: «21 червня 1941 року як іноземний підданий заарештований у передмісті Парижа. 7 жовтня 1943 року етапований у концтабір Освенцім, де й помер через декілька днів».

За матеріалами краєзнавця та історика Володимира Боська.

Ірина Мармер

Щ О Д О Є В Р Е Ї В

Скорочено

Це есе чудового письменника Марка Твена опубліковано у березні 1898 року в журналі Harper's.

Великий американець був філософітом, тобто другом євреїв.

Деякі висловлювання класика американської літератури сучасним євреям з висоти особливої чутливості «післяголоюстої» епохи можуть здатися неприємними. Однак вони чесні та сповнені поваги до єврейського народу. І повчальні.

У вступі Твен підкреслює: «Я абсолютно впевнений, що у мене немає расових, кастових забобонів через колір шкіри. Я знаю, що можу витримати будь-яке суспільство».

З цих позицій Твен дає характеристику єврею, який ніколи не порушує миру в жодній країні, не ледарить, не прагне сварок, служить уособленням міцних сімейних зв'язків.

Будучи здоровим, єврей ніколи не буває тягарем для країни, а виявившись непрацездатним, користується турботою єдиновірців.

"У всіх країнах, — пише Твен, — єврея завжди ненавиділи і переслідували". Причина цього не лише фанатизм. В Англії єврей був

королем комерції. І щоб нація позбулася його, необхідно було його вигнати.

Подібним чином справа відбувалася в Іспанії. Через кілька століть все повторилося в Австрії. У Росії в євреїв взагалі не було прав, що не ховалося.

Письменник висловлював думку, що в Росії, Австрії та Німеччині ворожість до євреїв походила від нездатності християн конкурувати з євреями у бізнесі.

Наявність значного відсотка євреїв у бізнесі, банківській справі, мистецтві, володіння цілими галузями промисловості стали основною причиною ви мог обмеження євреїв у правах або вигнання їх.

Твен вважав, що кожен єврей під час перепису населення має називати, ідентифікувати себе євреєм.

Він запропонував євреям створювати добровольчі (національні) полки, які у разі військової небезпеки для країни готові були б відразу виступити на захист і таким чином уникнути закидів у відсутності патріотизму.

Примітними є приклади, наведені письменником про хоробрість євреїв, виявлену під час громадянської війни Півночі та Півдня.

Заслужують увагу пропозиції письменника щодо позиції євреїв у сфері політики: створювати свої організації, голосувати разом там, де це можна, виступати згуртовано та організовано задля досягнення мети.

Оскільки звернення Твена стосувалося на той час в основному євреїв Америки та Англії, то він закликав їх підтримувати єдиновірців в Австрії, Німеччині, Франції, Росії, допомагати їм матеріально.

ВИСНОВОК

«Якщо статистика права, євреї становлять лише один відсоток людства. Це наводить на думку про неясний туманний клубок зоряного пилу, загублений у сьайві Чумацького Шляху.

Єврей навряд чи може належним чином зобов'язати почути його, але його чули, він завжди був почутий.

Він також відомий на цій планеті, як і будь-яка інша людина, і його комерційне значення непомірно, виходячи з невеликої його чисельності.

Його вклади у світовий список великих імен у літературі, прикладній та фундаментальній науках, мистецтві, музиці,

фінансах, медицині також далеко не пропорційні по відношенню до чисельності євреїв.

Єврей чудово борюся в цьому світі за всіх часів і робив це з руками, пов'язаними за спиною.

Він міг пишати самим собою та вибачитися за це. З'явилися єгиптяни, вавилоняни та перси, які наповнили цю планету шумом і блиском, потім зникли, як видіння.

За ними пішли греки та римляни, що наробили багато галасу, але й вони пішли.

Виникли інші народи, які деякий час високо несли свій смолоскип, але він згорів, і тепер вони сидять у сутінках або геть — чисто зникли.

Єврей побачив їх усіх, переміг їх усіх, і тепер він той, ким він був завжди, не демонструючи ні занепаду, ні старечої немочі, ні ослаблення частин його організму, ні уповільнення його енергії, ні притуплення його живого та допитливого розуму.

Усі смертні, але не єврей; всі негаразди проходять, а він залишається. У чому секрет його безсмертя?»

Переклад Ігора Файвушовича

МАРК ТВЕН

УВАГА !

Діє

«Гаряча лінія»

ТЕЛЕФОНИ

“ГАРЯЧОЇ

ЛІНІЇ”

Шановні клієнти Благодійної Фундації «Хесед Шаарей Ціон»!

У такий непростий час ми розширили роботу «Гарячої лінії» (Call Center), яка працює з 3 квітня 2020 р. Вона створена для тих, хто самотній.

Якщо ви зіткнулися з проблемами, які виникли під час карантину, і поряд немає нікого, хто міг би вам допомогти, звертайтеся до співробітників та волонтерів Хеседи, які обслуговують «Гарячу лінію».

Вони намагатимуться надати вам допомогу.

Ви можете звертатися з будь-яких гострих питань за номерами телефонів, які наведені поруч, з 10.00 до 15.00 у робочі дні:

З мобільного:

0948634720
0948634710
0948634740
0948634770
0948634780
0948634810
0948634760
0948634790

З міського:

7934720
7934710
7934740
7934770
7934780
7934810
7934760
7934790

Не винятком є телефонний зв'язок з вашим куратором, але просимо поставитися з розумінням до завантаженості співробітників БФ «Хесед Шаарей Ціон».

Ми завжди раді допомогти вам!
Бережіть себе!
Будьте здорові!
З повагою,

Діана Боровик

Н О В И Н И

З

І З Р А І Л Ю

Армія оборони Ізраїлю веде інтенсивну обробку цілей на півдні Лівану. Працює не тільки бойова авіація, а й танки з артилерією.

З Гази вивезено вже 65 мільйонів файлів терористичної організації ХАМАС і півмільйона оперативних документів, включно з картами, схемами тунелів, схемами схронів, знімками з повітря і супутників та багато іншого.

Дванадцять тисяч лікарів, медсестер і фельдшерів з усього світу повідомили Міністерству охорони здоров'я, що вони готові прилетіти до Ізраїлю, щоб добровільно надати свої послуги під час триваючої війни з терористичним угрупованням ХАМАС.

Державний департамент США заявив, що не бачить ознак геноциду з боку Ізраїлю в Газі.

Начальник Генштабу ЦАХАЛ Херці Халеві ухвалив рішення створити внутрішньоармійську робочу групу з розслідування провалів, що сталися 7 жовтня.

Мережа тунелів ХАМАС під Сектором Гази охоплює близько 1300 тунелів довжиною близько 480 км —приблизно половина системи метро Нью-Йорка. Деякі тунелі розташовані на глибині 70 метрів. Більшість із них заввишки і завширшки приблизно по два метри. Близько 80% тунелів усе ще залишаються недоторканими, незважаючи на тривалі спроби Армії оборони Ізраїлю їх зруйнувати.

Уряд Ізраїлю продовжив перебування громадян України до кінця 2024 р.

Армія оборони Ізраїлю продовжує бойові дії в секторі Газа, поступово зміщуючись на південь. Триває також зачистка центральної та північної частин сектора.

Ізраїль, і Хізбалла посилено готуються до війни, тому Іран наростив перекидання озброєнь, а Ізраїль завдає більше ударів у Сирії для зриву цього перекидання.

Ізраїль і США підписали договір про закупівлю для ВПС ЦАХАЛу бойових літаків і вертольотів, а також екстрене постачання великої партії боеприпасів.

Біньямін Нетаніягу заявив, що весь договірний процес Осло був помилкою, що стала причиною нинішньої трагедії, і що поки він прем'єр-міністр, він не допустить у Газі ні Хамастана, ні Фатахстана. Він уперше сказав, що після війни Гази буде розділено на три анклавні під контролем ЦАХАЛу, і жодної іншої, зовнішньої адміністрації там не буде.

ЦАХАЛ у відповідь на обстріли території Ізраїлю діє в Юдеї та Самарії, продовжуючи атакувати об'єкти "Хізбалли" в Лівані.

Ізраїль надав США дані про деяких співробітників Агентства ООН із допомоги палестинським біженцям (UNRWA), причетних до різанини 7 жовтня.

ПОСПІЛКУЄМОСЬ НА ІДИШ

Приблизно з початку діяльності Благодійної Фундації «Хесед Шаарей Ціон» в її складі було створено гурток «Поговорим на идиш». Я не був свідком його зародження, яке сталося приблизно в 1997 – 98 рр., і чути про нього мені не доводилося. Зараз є небагато людей, які б могли мені про це щось розповісти. Сам я приєднався до нього років 10 – 11 тому. Спробую все ж таки розповісти про гурток те, що чув від інших та що бачив сам.

Гурток відвідували в переважній більшості літні люди, але був також дехто і середнього віку. Серед членів гуртка можна було бачити носіїв ідишу, а також людей, що володіли їм обмежено; були й такі, що просто цікавилися цією мовою. Власне, сьгоднішній склад гуртка – це люди двох останніх груп. Раніше збиралося до 15 осіб.

І в минулі роки, і тепер на зустрічах читалися уривки з творів єврейських письменників на ідиші, розбиралися єврейські фрази, список яких був у носія мови Дори Йосипівни Рацен. Але було ще одне: вона знала багато ідишських пісень, які завжди співала на заняттях. Вона виконувала їх і коли до Хеседу приїздили гості із закордону. Було навіть знято фільм, як вона співає, та записано диск.

Звичайно, треба сказати про керівників гуртка. В різний час ним керували носії ідишу Ісаак Нафтолевич Токар та Ігор Гусев, котрий дуже цікавився єврейськими мовами.

З плином часу склад гуртка змінювався: люди йшли з життя, хтось, припускаю, емігрував. Коли почався ковід, збиратися в Хеседі вже не можна було. Керівниця Культурного центру Фундації Ганна Львівна Розен організувала «ідишські зустрічі» онлайн, які очолював автор цих рядків. Учасників налічувалося 11 осіб. Але увесь минулий і вже початок цього зустрічі знов проходили офф-лайн.

На жаль, кількість тих, хто приходить особисто, знизилася до семи, але ми існуємо: збираємося раз на тиждень щовівторка на дві години, вивчаємо мову за підручником Семена Сандлера,

слухаємо ідишські пісні, розбираємо їх. Слід зазначити, що редактор газети «Добра справа» Семен Вайнблат на протязі семи років публікував у газеті навчальні матеріали по ідишу, взяті з цього підручника. Бажаючі можуть їх знайти на сайті газети за адресою: dobrasprava.ddns.net.

Розглядаючи єврейську мову, неможливо обходити стороною єврейську культуру, традиції, релігію, бо все це відобразилося в мові. Тому паралельно ми поринаємо у це надбання єврейського народу.

У листопаді минулого року в Хеседі відбувся захід, на якому гурток знайомив десятки гостей з ідишем. Члени гуртка Любов Аляб'єва та Наталя Каражова представили на ідиші діалог квартирної хазяйки з наймачкою житла. Я же розповів, що собою представляє ідиш та інші єврейські мови. Заплановано заходи знайомства слухачів з ідишською літературою та фольклором.

В житті доводиться спіткатися з питанням, а навіщо взагалі вчити ідиш – це ж на пострадянському просторі майже мертва мова. Відповідаю: це тисячолітня епоха єврейської історії і завдяки цій мові виникла чудова література, багатющий фольклор – усні перекази та пісні, твори професійних композиторів. Просто неприпустимо, щоб євреї загубили це, зазнавши асиміляції, значною мірою втративши своє національне обличчя. Одеса до Великої Вітчизняної війни була третім містом у світі за кількістю єврейського населення, і ідиш грав тут величезну роль. І ось, Одеса дожила до того, що ідиш перестав бути її складовою частиною. Одеса без євреїв – це не Одеса, а щось інше. Шкода! Переді мною стоїть питання: а для кого створювалося все єврейське духовне надбання, для кого писали письменники – для того, щоб це пилюлося на полицях? Боляче за предків, що створили багатства, котрі сьогодні у нас майже нікому не потрібні. Повинна бути наступність поколінь.

Приєднуйтеся до гуртка. З нетерпінням чекаємо на вас.

Аркадій Грін

ПОРАДИ ГОСПОДАРЦІ

Щоб свіжі ягоди не склеювалися при заморожуванні, краще спочатку заморозити їх на тарілці, на деякій відстані одну від другої, а потім у пакеті покласти в морозильник.

Щоб ягоди довше залишалися свіжими, їх слід перед зберіганням промити таким розчином: 2 ложки оцту на 3 склянки води.

Фрукти, перці, помати можна залити желе. У ньому завжди присутній сахар, який є дуже ефективним консервантом. А головне – желе перебиває доступ кисню до продуктів, за рахунок чого окислювальні процеси і розвиток бактерій припиняються.

Сир, загорнутий у целофан, зберігається свіжим недовго. Краще загорніть його в харчовий пергамент і покладіть у закритий контейнер, тоді він довго не зіпсується.

Невикористану половинку цибулини щільно загорніть у целофан, а нарізану цибулю покладіть у герметичний контейнер. У холодильнику вони певний час збережуть свіжість.

Якщо хочете вберегти крупі від комах, пересипте їх з заводської упаковки у контейнер, що щільно закривається, покладіть туди також маленький полотняний мішечок з сіллю, цитрусову шкірку, сушений перець чилі, часточку часнику в шкірці або лавровий листок – на ваш вибір.

Зберегти коричневий цукор свіжим та м'яким допоможе звичайний зефір. Просто покладіть кілька шматочків у пакет чи контейнер із цукром.

Якщо під рукою немає пінцета, то витягнути занозу з долоні можна за допомогою звичайної баночки або пляшки з широкою шийкою. Потрібно налити в ємність гарячу воду і щільно прикрити шийку долонею. Розріджене повітря в банці допоможе занозі самій вийти з рани.

Щоб заточити терку, що затупилася, потріть її зуби плоским дном фаянсової кружки, і вони знову стануть гостримі.

При пранні в пральній машині покладіть в неї тканинну серветку. Вона збере на себе весь бруд і шерсть від свійських тварин, а вам не доведеться зайвий раз чистити фільтр.

Марк Штейнберг

“ЄВРЕЙСЬКИЙ ЦИТ СРСР”

Продовження. Початок у № 177

ХТО ЗГУБИВ ПОЛКОВОДЦЯ СТРАТА НЕПЕРЕМОЖНОГО АСА

Скорочено

ХТО ЗГУБИВ ПОЛКОВОДЦЯ

Японська 6-та армія налічувала близько 38 тисяч солдатів і офіцерів з 135 танками і 250 літаками. Створене командуванням Забайкальського фронту радянське угруповання перевершувало її за чисельністю вдвічі, за танками — втричі. На польових аеродромах під командуванням комкора Смушкевича була зосереджена ціла повітряна армія у складі понад 500 винищувачів і легких бомбардувальників.

В умовах вирішальної переваги в особовому складі і техніці, розгром японських військ був, по суті, питанням часу. І він завершився до 30 серпня 1939 року. На Халхін-Голі було проведено не армійську, а фронтову операцію, якою керував, природно, командувач фронтом. Японці зазнали важких втрат і змушені були відійти вглиб Маньчжурії. Славу переможців по праву розділили всі основні воєначальники. Звання Героїв Радянського Союзу удостоїли Штерна і Жукова, другу Золоту Зірку отримав Смушкевич, чії льотчики завоювали абсолютне панування в повітрі і забезпечили свободу дій наземним військам.

Але вже багато десятиліть назва Халхін-Гол викликає в пам'яті росіян лише ім'я Георгія Жукова як полководця, який мало не одноосібно розгромив орди японців. Чому ж так склалося, що імена справжніх творців тієї перемоги майже невідомі нащадкам?

В оперативному відділі Управління Забайкальського фронту в той час служив присланий з Москви офіцер Петро Григоренко, згодом генерал-майор, відомий дисидент. Книга його спогадів (“У підпіллі можна зустріти тільки щурів”), єдина, мабуть, правдива розповідь про події на Халхін-Голі, що дійшла до нас. Вона не залишає сумнівів, що план операції з розгрому 6-ї японської армії розробили у штабі Забайкальського фронту, його затвердив командувач військами командармом 2 рангу Г. Штерн, який цілком активно керував їхніми діями. Та й не міг же комкор Жуков, командувач 1-ї армійської групи, керувати операціями повітряної армії Смушкевича і монгольських кіннотників Чойбалсана!

За підсумками операції на Халхін-Голі співробітники Управління Забайкальського фронту склали велику й об'єктивну працю, схвалену генштабом на початку 1940 року і рекомендовану до публікації. Григоренко згадує: “У ній немає прямих нападок на Жукова і похвал Штерну, але кожен, хто прочитав, зрозуміє, хто чого вартий. Зрозумів це і Жуков... Перше, що він зробив, ставши в лютому 1941 року начальником генштабу, — зажадав цю книжку і написав: “В архів. Вони там не були і нічого не зрозуміли”. Але ж знав, що писали її учасники тих подій. Так, знав — і запам'ятав, і розплатився свого часу”.

Після Халхін-Голу Григорій Штерн повернувся до виконання обов'язків командувача Далекосхідного фронту. Деякий час служив із ним і Петро Григоренко. Він пише: “Скрізь, де ми з ним бували, відчувалося, що Штерна поважають і навіть люблять. Це йшло від того, що з ним була пов'язана зупинка хвилі масових арештів на ДВФ і звільнення низки старших офіцерів з ув'язнення. Сміливість і благородство Штерна проявилися в його доповіді Сталіну з аналізом небезпечної ситуації, що склалася внаслідок того, що війська Далекого Сходу були обезголовлені...”

Але крім того Штерн був симпатичний і сам по собі. Високий красивий по-

чоловічому, брюнет. Позитивні його якості — такт і увага до чужих думок. За рік спільної служби я жодного разу не чув, щоб він підвищив голос, щоб когось перервав і поставився до сказаного як до дурниці... У Бірбіджані його поважали ще й за єврейське походження. До штабного вагона приходили, щоб зустрітися або хоча б подивитися здалеку на командувача - єврея”.

У квітні 1940 року Штерн, який у фінській війні командував польовою армією, повертається до Хабаровська і знову приймає командування військами Далекосхідного фронту. За місяць у Червоній Армії вводять генеральські звання, і Григорій Штерн стає генерал-полковником. Але у квітні 1941 року його відкликають у Москву і призначають начальником Головного управління протиповітряної оборони генштабу.

Таке призначення насторожило б тоді будь-якого воєначальника. Адже генерал Штерн в усі роки своєї військової служби був загальновійськовим командиром, який мав вельми відносний стосунок до системи ППО країни. А крім того, на цій посаді він став підлеглим нового начальника генштабу, Георгія Жукова, який (і це Штерн добре знав) прагнув саме собі привласнити всю славу переможця на Халхін-Голі, бо ніякого іншого бойового досвіду він не мав. Згадаймо хоча б, як вчинив він із книгою про той конфлікт.

Але найбільше мало б стривожити Штерна те, що більшість вищих начальників авіації та ППО, а також керівників оборонної промисловості перебувала тоді в підвалах Луб'янки. Готувався грандіозний процес “шкідників в авіації та ППО”. Було заарештовано колишніх командувачів ВПС генералів Локтіонова, Смушкевича, Ричагова, колишнього начальника генштабу Мерецькова, наркомів Ваннікова, Лихачова та інших вищих командирів і конструкторів.

22 червня 1941 року, саме в день німецького вторгнення, у луб'янські катівні кинули і генерал-полковника Григорія Михайловича Штерна. Жодного з тих генералів, які зустріли німців або висунулися під час війни, не можна було поставити поруч зі Штерном у цю криваву червневу неділю. По суті справи, в період з 1937 по 1940 роки він майже безперервно й успішно керував оперативно-стратегічними об'єднаннями під час реальних бойових дій. Такого послужного списку в першому періоді Великої вітчизняної війни не було в жодного командувача фронтом або командарма. А як відомо, бойовий досвід нічим замінити неможливо. Радянські генерали набували його, залишаючи міста і республіки, втрачаючи загиблими і полоненими мільйони солдатів і офіцерів. На крові та стражданнях народів СРСР вчилися вони воювати.

Відбувалося це тому, що ті, хто вмів керувати військами у війні, були давно знищені. Остання жменька — 9 генералів і 16 інших офіцерів, напівживі від звірячих тортур перебували в підземеллі внутрішньої в'язниці НКВС. Удні обвальної евакуації московських установ їх терміново перевезли до куйбишевської в'язниці. 18 жовтня 1941 року, коли німці кинулися до Москви, до Куйбишева надійшла телеграма, підписана Берія, з наказом негайно розстріляти всіх 25 московських в'язнів. Через день їхня страта відбулася.

Так загинув один із найдосвідченіших і найталановитіших полководців Червоної Армії генерал-полковник Григорій Михайлович Штерн. Постає питання — хто і

чому згубив цього видатного полководця, знехтувавши найгострішою потребою в такому досвідченому воєначальнику? І в пам'яті спливають репресії 1937 року. Насамперед тоді знищили тих вищих командирів Червоної Армії, які достеменно знали про аж ніяк не видатну роль Сталіна в Громадянській війні. Видно, і тут хтось скористався нагодою, щоб прибрати головні фігури подій на Халхін-Голі.

СТРАТА НЕПЕРЕМОЖНОГО АСА

У радянській авіації довоєнного часу він був знаменитий не менше за Валерія Чкалова. А на світ з'явився навесні 1902 року в литовському містечку Рокішкіс. Назвали Яковом. Батько — Вульф Смушкевич — був бродячим кравцем. Ні про які аероплани, про військову службу, ні в сім'ї, ні в єврейській початковій школі, де навчався жвавий хлопчина, і розмови ніколи не було. Але в 16 років Яків став червоноармійцем, потім — політруком роти. На початку двадцятих років він заміщав воєнкома полку. У червні 1922 року у справах служби Яків опинився в містечку Пуховичі.

Журналіст Іоффе розповідає: “...У Пуховичах сталася знаменна подія в житті Якова Смушкевича — він зустрів юну красуню Басю Гольфанд. Її батько не схвалював зустрічей доньки з червоним комісаром. Але Бася не послухалася батька і поїхала в Мінськ до Якова. Тут вони офіційно зареєструвалися. Важко повірити, дивлячись на підпис одного зі свідків у РАГСі, що ця людина стане відомим усьому світові розвідником під ім'ям “Етьєн”, Героєм Радянського Союзу! Це був Лев Юхимович Маневич. Вони служили деякий час в одній частині, дружили. Потім доля розкидала їх по різних дорогах”.

У серпні 1923 р. Яків став політруком 2-го авіазагону. Піхотного політрука зустріли, м'яко кажучи, прохолодно. Особовий склад складався переважно з офіцерів царської армії. Усі льотчики вчилися керувати технікою ще до революції. Однак всупереч очікуванню товаришів по службі, єврей - політрук виявився впертим і сміливим. Він залишився в загоні й вирішив сам навчитися літати. І свого домогся.

На його прохання пілоти іноді давали йому можливість керувати літаком. А незабаром він здійснив свій перший самостійний виліт. Потай від дружини, щоб не лякати її, Яків наполегливо вдосконалював свою майстерність і за деякий час став літати не гірше за своїх підлеглих. У лютому 1926 року його призначили воєнкомом Окремого корпусного авіаційного загону, який дислокувався в Бобруйську. Цього ж року в Смоленську було сформовано авіаційну бригаду, і Смушкевича було призначено її воєнкомом. Наприкінці 1930 р. комісар і начальник політвідділу авіабригади Смушкевич посів перше місце зі стрільби з авіаційного кулемета і точного бомбардування.

А вже за рік його призначили командиром і комісаром 201-ї легкобомбардувальної авіабригади, що дислокувалася у Вітебську. У 1932 р. він закінчив курси удосконалення начальницького складу при 1-й військовій школі льотчиків у Качі, використавши для цього свою чергову відпустку. Усього за 39 днів Смушкевич пройшов прискорений курс льотної підготовки й отримав пілотське свідоцтво. Спеціально зазначу, що на цьому й завершилося його офіційне навчання.

У серпні 1933 р. 201-а авіабригада була визнана найкращим з'єднанням ВПС Білоруського військового округу. У грудні 1935 р. наказом наркома оборони СРСР, згідно з постановою ЦВК і РНК СРСР “Про введення персональних військових звань начальницького складу РСЧА”, Якову Вульфовичу Смушкевичу присвоїли військове звання комбриг.

Такий початок блискучої кар'єри одного з найкращих асів того часу, який за десять із невеликих років із піхотного політрука перетворився на чудового майстра повітряного пілотажу, командира авіаційного з'єднання, яке він вивів до числа передових у військово-повітряних силах СРСР. Вражає не тільки службовий успіх Якова Смушкевича, а й те, що асом він став самоучкою. І опанував майстерність вищого пілотажу задовго до того, як отримав пілотське посвідчення.

З осені 1936 до осені 1937 років комбриг Смушкевич брав участь у громадянській війні в Іспанії старшим військовим радником з авіації, керівником протиповітряної оборони міста Мадрида. Його псевдонім — генерал Дуглас. Він реорганізував республіканську авіацію, основу якої склали радянські пілоти, налагодив перенавчання іспанських льотчиків на машинах з СРСР, практично створив службу ППО Мадрида. Нарешті, сам Смушкевич неодноразово брав участь у повітряних боях, мав на своєму рахунку 15 збитих літаків, зокрема німецьких та італійських.

Улюбленим бойовим прийомом Смушкевича була лобова атака. Її напруги не витримували найвідчайдушніші ворожі пілоти, відвертали, підставляючи свій літак під вогонь кулеметів Смушкевича. Він навчав іспанських друзів за принципом “Роби, як я!”, вражаючи їх при цьому своєю хоробрістю і бойовою майстерністю. Ось як відгукувалися тоді про нього очевидці: “Яка сила! Яка лють! Такі, як Дуглас, борються за чисту справу, я це відчуваю, я це бачу...” (Ернест Хемінгуей). “Ім'я генерала Дугласа вічно житиме в серцях іспанців” (лідер Іспанської компартії Енріко Лістер).

Розповідає Маршал авіації Красовський: “Генерал Дуглас користувався широкою популярністю. У шкіряній куртці, чорному береті, він мало чим відрізнявся від інших наших льотчиків, але іспанці добре знали його. На аеродромах і на вулицях Мадрида я не раз чув, як, побачивши Смушкевича, десятки людей вітали його вигуками: “Viva! Руса viva!”.

За особисту мужність у повітряних боях Якова нагородили орденом Леніна, йому було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Після повернення до Москви він став комкором, минаючи звання комдива. На зустрічі “іспанців” із наркомом оборони Ворошилов, обійнявши льотчика, сказав: “Народ тебе знає, любить, робить високу честь. Тільки врахуй, що тепер тобі доведеться розлучитися з Іспанією і “генералом Дугласом”. Ти знову отримуєш дані при народженні прізвище та ім'я, щоправда, по батькові ми злегка підправили. Відтепер ти для всіх Смушкевич Яків Володимирович, а не Вульфович. Так потрібно в інтересах справи. По батькові Володимирович звучить гордо. Володимиром звали Леніна, а Вульфович більше підходить для бродячого містечкового кравця”.

Далі буде

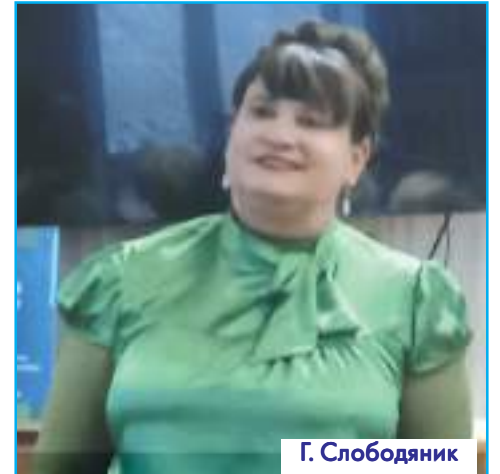
Т У Ї І - Ш В А ТІ В Х Є С Є Д І

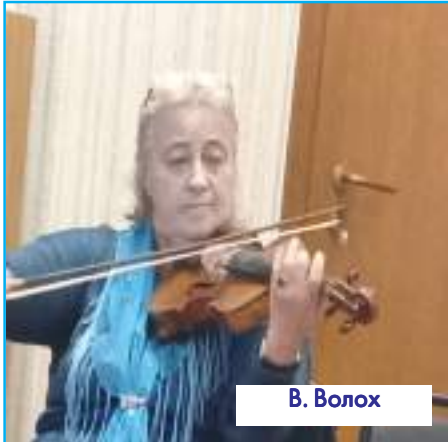
Г. Розен

Ансамбль
"Фрейлехс"

Хор "Файерлех"

Г. Слободяник

В. Волох

історик Зеєв Хвіц вийшов зі своїми учнями на природу, щоб посадити дерева. Так народилася в Ізраїлі нова традиція: саджати дерева у канун Ту бі-Швата. Євреї згадують, що сказано у Торі про фруктові дерева: їх не можна вирубати. Ламати їх теж не дозволено, бо вони дають плоди людині.

Люди мають багато спільного з деревами. Так само, як і дерево, людина сильна своїм корінням. Саме коріння, хоча його і не видно, дає силу дереву і людині. Крону дерева можна порівняти з життям людини, а плоди дерева можна порівняти з дітьми. У давнину більшість євреїв були землеробами, тому для них було важливе все, що пов'язане із землею. Але до дерев в ізраїльтян особливе ставлення. Ізраїль – спекотна країна, тут часто бувають посухи, які гублять врожаї, висушують ґрунт. Але дерева, коріння яких сягає глибоко в землю, переносять посуху, дають плоди і допомагають пережити важкі дні. Ліси захищають ґрунт від руйнування, зберігають вологу. Предки євреїв знали це і зберігали кожне дерево. Адже чим більше лісів, тим багатша і родюча земля.

Коли у 1948 р. знову було створено державу Ізраїль, євреї знайшли свою землю спустошеною та пограбованою. Попередні правителі не дбали про збереження землі та природних багатств. Земля, не захищена лісами, перетворилася на голу, випалену сонцем пустелю. Низькі ж ділянки виявилися заболоченими, і стали непридатними для життя людини. І євреям довелося знову садити ліси та сади.

"Коли увійдете в країну, насаджуєте в ній плодові дерева", – йдеться в Торі.

Про Ту бі-Шват можна розповідати багато і в різних аспектах. На програмі, що відбулася, прозвучали слова, які торкнулися деяких моментів свята. Багато слухачів уперше про них дізналися. Музичну частину програми наповнили різноманітні за сюжетом та характером твори. Перш за все у виконанні хору єврейської пісні «Файерлех» («Вогники») (хормейстер Ганна Слободяник) прозвучала популярна пісня «Ісраель» з репертуару гурту «Чінгісхан» (музика Ральфа Зіделя, слова Бернда Манунгера). У ній рефреном звучать слова гордості за Ізраїль, слова захоплення тими, хто створює країну, яка нагадує квітучий оазис: «Знов сади по всій землі цвітуть, нам вони надію подають». А поряд із цим шедевром динамічно та весело прозвучала пісня «Це свято Ту бі-Шват». Свої штрихи внесли ще дві пісні про Новий рік дерев, а також нігун «Через сад-виноград».

Не залишився осторонь святкової зустрічі танцювальний колектив «Фрейлехс» (керівник Л.Філіппова). Виконаний ним танець на музику пісні «Земля обітована» (текст та музика Шайке Файко) викликав вдячні оплески слухачів.

Свій цікавий доробок на честь Ту бі-Швату підготувала і Літературна студія

«Одкровення» (керівники С.Вайнблат та І.Вайнблат-Шафір). Про Новий рік дерев прозвучали вірші О. Шафіра, В. Блехера, О. Гутнік і Г. Перельдіка. Ці вірші, свого роду, – маленькі енциклопедичні розповіді про свято. Єврейські мудреці вважають виноград царем усіх плодів за його смиренність. Саме тому С. Вайнблат обрав для виконання пісню Б. Окуджави «Виноградна кісточка».

У всі часи до лісів і полів, до трави та квітів звертали погляд композитори-класики. На підтвердження цієї тези було виконано чарівну мініатюру «Прекрасний розмарин» австрійського композитора Ф.Крейслера (скрипалька В. Волох). До речі, у розмові з Д.Ойстрахом Ф.Крейслер розповів, що присвятив цю п'єсу нашому рідному місту Одесі.

І ще одна родзинка порадувала слухачів – пісня про акацію – дерево, яке є символом Одеси. Приємно, що ця пісня народилася в нашому колективі, її автор – багаторічний керівник хорового колективу, незабутня Валентина Уляш, яка написала слова і музику. Пісня називається «Запах білої акації». Виконала її ветеран хорового колективу та його солістка Л.Захарова.

Завершилася музична частина зустрічі, і після невеликої технічної паузи розпочалося друге відділення. Його можна позначити як «Майстер-клас із виготовлення подарункових букетів із сухофруктів». Використовуються сухофрукти, які за традицією прийнято їсти у свято Ту бі-шват в Ізраїлі та країнах діаспори: інжир, курага, фініки, родзинки та ін.

Цей цікавий, корисний та «смачний» проект презентувала наша колега та друг Юля Максимюк, директор дитячого центру «Мазл тов», який майже чверть століття тому було створено у рамках Міжнародного єврейського обштинного Центру «Мігдаль». Центр було засновано 1992 року Кірою Верховською та Ігалем Котлером на зорі відродження єврейського життя на пострадянському просторі.

«Мазл тов», яким керує Юля, є центром раннього розвитку дітей – від немовлят до 5-6-річного віку. Закінчивши «Мазл тов», малюки, що подорослішали, переходять у наступну вікову групу «Мігдаль», і, звичайно, стають школярами. У той час, коли ми не уявляли собі, що таке пандемія, коли не було навіть думки про те, що в Україні буде повномасштабна війна, діти з «Мазл тов» часто приходили до нас на свята, і наші бабусі та дідусі з розчуттям слухали їх виступи та приймали подаровані весняні квіти.

Але повернемося до Ту бі-Швату, до сухофруктів. Чотири делегати з нашої аудиторії на спеціально підготовлених для них місцях, дотримуючись інструкцій Ю. Максимюк, за підтримки усіх глядачів, освоїли нову для них методику і стали володарями гарного і корисного букета. Цікаво, що під час створення букетів із сухофруктів, Ю. Максимюк

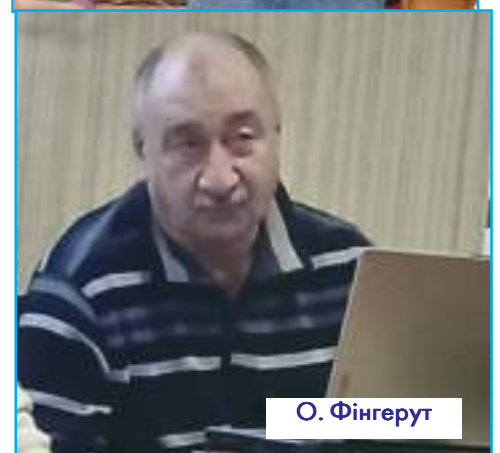
Л.Захарова

Г. Перельдік

Ю. Максимюк

О. Фінгерут

Свої яскраві кольори до панорами творчого життя Культурного Центру Хеседа внесла програма, присвячена святу Ту бі-Шват. Свято відзначають 15 числа місяця Шват за єврейським календарем. Цього дня в Ізраїлі зазвичай закінчується сезон дощів та починається відродження природи. Це дуже вдалий час для посадки фруктових дерев.

У 1890 році, у день 15 швата, директор школи, письменник та

розповіла про кожен вид рослин, про їх особливості.

Так, що не кажіть, а партнерство єврейських організацій завжди дає гідні результати в різних напрямках. У нас все вийшло. Словами подяки від усіх присутніх організаторам зустрічі вона і завершилася. До нових програм у залі Культурного центру Хеседа!

Ганна Розен

ОДЕСА У СТАРИХ ФОТОГРАФІЯХ

Рубрику веде Ілля Перстньов

В У Л И Ц Я П У Ш К І Н С Ь К А

Частина 11

Будинок №28, ріг вулиці Єврейської, 17. Він будувався як двоповерховий у 1844 році. Належав Давиду Яковичу Курле – колоністу німецької колонії Гліксталь. У 1909 році зазнав перебудови з додаванням третього поверху та зміною архітектурного стилю. Початковий фасад було втрачено, але судити, яким він був, можна по двох будівлях, що примикають до будинку з вулиці Пушкінської та Єврейської. Проект сучасної будівлі у стилі модерн належить архітектору С.І. Благовіщенському. Перед революцією вона належала А.А.Анатрі і використовувалася як прибутковий будинок.

Будинок №30. Належав купцю Фрідриху Гольцфарту. Зведений в середині XIX століття і є цікавим прикладом фонові забудови тогочасної центральної частини Одеси. Архітектор – І.О. Деллаква, стилі – еkleктика, класицизм. У 1875 р. приміщення займало єврейське училище «Трубича», а в 1913 р. – хлібна крамниця Мар. Алафрадї.

Будинок №32. Будівля Одеського відділення Російсько-американської гумової мануфактури «Трикутник». Збудована у 1908 р. Архітектор В.І. Кундерт, нагляд – Х.Г. Бейстельбахер. Архітектурний стиль – модерн. Сама мануфактура знаходилася у Санкт-Петербурзі, де вироблялись калоші, гумові труби, пневматичні шини, м'ячі та іграшки, прогумовані матерії та непромокаючий одяг, оболонки для аеростатів. Завод для покращення побуту робітників мав: ясла, школу, будинки та заміські дачі для відпочинку робітників, бібліотеку, класи співу та духовної музики, кегельбан та більярдну, лікувальні приміщення. В Одесі у повоєнний час тут розміщувалося обласне книжкове видавництво, обласне книжково-газетне видавництво та редакції газет: «Більшовицький прапор», «Чорноморська комуна». А в 50-х роках у будівлі розмістилася редакція обласної газети «Прапор комунізму».

Будинок №31 побудований за проектом архітектора І.Б. Скудієрі у 1848 р. для одеського купця Пінкуса Вайцмана, стиль – класицизм. Згодом Вайцман продав будинок під склади братам Рабіновичам. У радянські роки його реконструювали під житловий. На фасаді, вище другого поверху, з'явилися картуші з атрибуцією СРСР – серп та молот. Нещодавно, внаслідок «декомунізації», вони були зняті.

Будинок №33. Належав Сандасу і був побудований як двоповерховий. Потім спадковий почесний громадянин Микола Олександрович Шретер викупив його у Сандаса і 5.07.1910 подав прохання з проектом перебудови цього будинку з надбудовою третього поверху та будівництвом двох триповерхових з підвалами дворівних флігелів. Роботи були закінчені у 1911 р. До будівлі переїхав Торговий дім «М. А. Шретер». У фасадній будівлі розташовувалися контори та магазини. Архітектори – В.М. Кабіольський і Г.М. Шретер. Про це свідчить пам'ятна дошка.

У цьому будинку з 1985 по 1993 рік працював Генріх Володимирович Топуз. Він як архітектор брав участь у створенні у 1966 р. пам'ятника Т.Г. Шевченку на вулиці Маршалівській, біля входу до парку. За його проектом збудований Одеський академічний театр музичної комедії імені М. Водяного та інші будівлі, які прикрашають місто. Помер Г.В. Топуз у 1999 р. в Ізраїлі.

Фото передають дух того часу, коли вони були зроблені.

ПРИТЧИ

ПРО ВІЙНУ

За злим збігом обставин між народами двох держав спалахнула жорстока війна.

Воїни двох народів зішлись у вирішальній битві.

Перед початком битви за старовинним звичаєм мали битися два найкращі воїни від кожного війська. І ось один із богатирів сказав своєму супернику:

– Навіщо ви прийшли на нашу землю? Хіба ми не чекали на вас у гості з товарами як купців для торгівлі? Хіба на вас не чекають вдома дружини та діти? Для чого ж ви несете іншим людям смерть, біди та нещастя? І з цими словами він повернувся до свого війська. Але злий і підступний ворог встромив меч у його спину і вбив його. І це не принесло перемоги його війську, яке було розгромлено за волею всемогутнього Бога. А подвиг сміливого та мудрого богатиря залишився у віках у пам'яті нащадків.

Будь-яка війна завжди закінчується миром, і першим мир пропонує наймудріший.

НАЙКРАЩА ШКОЛА

Батьки шукали для сина гарну школу та вчителя.

Нарешті, вони обрали кращого з найкращих!

Вранці дід повів онука до школи. Коли вони увійшли у двір, їх оточили діти.

– Який смішний старий, – засміявся один хлопчик.

– Гей, маленький товстун, – скорчив пику інший.

Діти кричали і стрибали довкола діда та онука. Тут учитель подзвонив у дзвіночок, оголошуючи початок уроку, і діти побігли.

Дідусь рішуче взяв онука за руку і вивів надвір.

– Я що, не піду до школи? – Запитав хлопчик.

– Підеш, але не в цю, – сердито відповів дід. – Я сам знайду тобі школу.

Дід доручив його турботам бабусі, а сам пішов шукати найкращого вчителя. Дід заходив у двір кожної школи, що зустрічалася йому, і чекав, коли вчитель відпустить дітей на перерву.

У деяких школах діти не звертали на старого уваги, в інших – дражнили його. Дід мовчки повертався і йшов. Нарешті, він увійшов у крихітний дворик маленької школи і втомлено притулювся до огорожі. Задзвенів дзвінок, і діти висипали надвір.

– Дідусю, вам погано? Принести води? – почувся голосок.

ПРО ВВІЧЛИВІСТЬ

Якось мудрець показав свій рукопис гостеві.

Той уважно прочитав, але помітив одну помилку в слові і вказав на неї.

Подякувавши йому, мудрець виправив текст і написав вираз так, як запропонував гість.

Після відходу гостя присутні поцікавилися: «Все було написано в тебе вірно. Навіщо ж ти виправив свідомо правильний текст?»

– Мій гість думав, що таким чином покаже свою перевагу, свою вченість. Йому це було приємно. Я вирішив бути чемним.

Чи варто доводити істину людині, якій вона не потрібна?

В И К Л Ю Ч Е Н Н Я

Скорочено

Я ненавиджу полковників і наманікюрені пальчики їхніх дружин. Тому що, як сказав тато, ніхто не прощає маминих сліз.

Мою бабусю виключали із партії шість разів. Точніше, один, але у шість прийомів, а приймали — 45 років тому — лише за один. Мабуть, виключати почесніше, чи...

У 16 років бабуся залишила своїх рідних, приїхала до Ленінграда і пішла працювати на кондитерську фабрику. Вона стала ударницею, її портрет красувався на дошці пошани, і їй запропонували вступити в партію.

Вона була молода, вродлива завжди весела, все їй було на світі байдуже — навіть партія, — тим більше, що партія обіцяла краще життя — і бабуся вступила. Хто в молодості не робить дурниць?

Вона тоді й не підозрювала, що за сорок п'ять років їй треба буде їхати до Ізраїлю. Але не встигла бабуся озирнутися, як їй треба було з партії виходити, бо, коли ти їдеш у сіоністську країну, негайно покинь ряди лєнінців.

На партійному обліку бабуся перебувала при нашій домовій організації. Головними заняттями осередку був збір членських внесків, одностайне схвалення постанов партії та уряду. Окрім фізичних образ, осередок розбирав також моральні. Наприклад, чом хіміка Левіна обізвали «жидівською мордою».

Але найчастіше партзбори засуджували агресивну політику держави Ізраїль. Секретарем цієї парторганізації був Віталій Іванович Сізов, відставний полковник КДБ. Скільки замордованих було на його совісті — ніхто не знав. Це була сама чемність, не полковник, а добрий лікар Айболіт. Бабуся мала віднести заяву про вихід із партії цьому Айболіту. Усією сім'єю ми склали папір. Ми хотіли просто написати: «У зв'язку з від'їздом до держави Ізраїль прошу виключити мене з партії», але бабуся хотіла показати на всі свої заслуги перед народом та заслуги партії перед нею. Ми довели бабусі, що, якщо вона перерахує всі свої заслуги, її можуть із партії не відпустити. Бабуся подумала і погодилася. Але вона вирішила написати все, що зробила партія для неї. Вона їй надала кімнату — цілих 17 квадратних метрів, де ми жили п'ятьох.

Партія двічі, щоправда, з великими проміжками, садила бабусиною чоловіка у в'язницю — вперше за розповідь анекдоту, вдруге — за те, що він його вислухав, але обидва випускала і реабілітувала.

Заява вийшла дуже вдалою, і бабуся вирішила віднести її відставному полковнику.

— Але ви мені тільки скажіть, — спитала вона, — що мені відповіді, коли він запитає, чому я їду. Через антисемітизм?

— Нема ніякого антисемітизму, — сказав дідусь, — і не було! Ти їдеш на історичну батьківщину, примусово тебе тягнуть діти!

І бабуся увійшла до кабінету секретаря.

— З чим завітали, Софіє Аркадіівно?

Бабуся простягла аркуш паперу. Секретар довго вивчав заяву. Бабусі набридло стояти. Тому вона сказала:

— Може, я піду?

— Моя б воля, я б вас усіх із партії повиганяв! До єдиного!

— Ви думаєте, що я через антисемітизм їду — так ви помиляєтеся — його у нас немає!

— Щодо антисемітизму, я краще за вас знаю, я, якщо хочете, сам... — він хотів сказати «антисеміт», але часно схаменувся.

— Я сам, якщо хочете, — сказав він, — дружу з євреями. Для мене єврей те саме, що грузин, вірменин чи казах! — Полковник не брехав — він їх терпіти не міг!

— Я, Сарро Аркадіівно, євреїв люблю! Але сіоністів я ненавиджу! Для мене сіоніст — ворог, а ви їдете до сіоністської держави!

— Не з власної волі, — діти тягнуть. Вони в чоловіка. У дитинстві він був хуліганом, поїзди грабував... А став інженером, двічі був членом партії.

— Як двічі? — здивувався полковник.

— Його виключали, а він знову вступав. Дуже був відданий нашій справі! Але гени!..

— Вибачте, — сказав полковник, — одна справа поїзда грабувати, а інша — сіонізм!

— А хто сказав, що він був сіоністом?

— Діти у вас сіоністи! Чого ж вони до Ізраїлю їдуть?

— На історичну батьківщину.

— А чи наша країна для них не батьківщина? — посміхнувся Сізов.

— Ще яка! Але не історична!..

Батьківщина жовтня! — Вирвалося в неї... — Віталію Івановичу, ми нічого не маємо проти Радянського Союзу. Хочеться просто трохи прожити на історичній батьківщині. Ви живете на історичній. А уявляєте, якби ви жили в Ізраїлі, як би вас тягнуло сюди, до берізок та полів. А хіба заради цього ви не вийшли б із ізраїльської комуністичної партії?

— Ви що собі дозволяєте? Ви усвідомлюєте те, що кажете?! Щоб я, полковник Сізов, жив в Ізраїлі?

— Гіпотетично, суто гіпотетично. Не хочете — не їдьте, — вас ніхто не змушує.

— Я винесу це питання на підкомісію.

Підкомісія була призначена на середу. Вона складалася із Сізова, полковника Бусоргіна та майора Гнатюка.

Бабусю запитували: чи п'є чоловік, чи б'ють її діти? Бабуся була всім задоволена і цим поставила підкомісію в глухий кут:

— А чого ж ви їдете тоді? — спитав Гнатюк.

— У мене син був у 62 країнах, і в жодній не залишився! А ви їдете?

Бабуся пояснила і хотіла покласти партквиток, але їй сказали, що її ще не виключили.

Подальшим етапом була комісія з підготовки бюро. Склад був той самий.

— Куди ви їдете в таку спеку? — спитав полковник Сізов. — Із вашим серцем?

— Коли ви мене виключите?

— Коли буде потрібно, — відповів Сізов.

Бабуся знову повернулася додому з партквитком.

За тиждень прийшов папір від Сізова. «Бюро — у четвер». Члени бюро шукали компрометуючі матеріали: чи вона не була троцькісткою, чи не закликала до повстання.

Бюро проходило бурхливо. Склад був той самий плюс єврей Соломон Певзнер, зубний лікар на пенсії, лейтенант запасу.

— Що робитимемо, товариші?

І тут підвівся Певзнер. Бабусина надія та порятунок. У неї відлягло від серця.

— Ми, єврейський народ, з глибоким обуренням довідалися про новий акт ізраїльської воєнщини!

— Соломоне Васильовичу, — перебив його Сізов, — у нас на порядку денному Сарра-Рейзел Гольденвізер!

— Бікіцер, — сказала йому бабуся. — Клейми мене, але бікіцер!..

— Ми, євреї великого Радянського Союзу, обурено дізналися про вчинок Сарри-Рейзел Гольденвізер!..

— Вибачте, — перебила вона. — Як поживає ваша донька у Тель-Авіві?

— Якщо ви маєте на увазі Фаю, мені вона не дочка. З її матір'ю я розлучився ще до війни, а по-друге, я від неї зрікся!..

— Маєте ще дітей? — спитав Сізов.

— Є, але я зрікся всіх.

— Де вони живуть?

— Мене це більше не цікавить. Вони мені не діти!.. — сказав Певзнер і заплакав.

— Де живуть ваші діти? Відповідайте.

— У всякому разі — не в Ізраїлі, у США, Новій Зеландії та Швейцарії. Прошу врахувати, Швейцарія — нейтральна країна!..

— Зі Швейцарією ми розберемося самі, а ось чи місце вам у партії? Це питання!

— У мене син у 64 країнах був — у жодній не залишився. Гнати його, — сказав Гнатюк.

— Секундочку, — втрутилася бабуся, — спершу мене. Треба дотримуватися черги.

— Яка черга, — заволав Певзнер, — я нікуди не збираюся!.. Я не хочу з партії!..

— Це вже ми вирішимо, — сказав Сізов.

— Але після мене, — перебила бабуся, — я стояла раніше. — І вона поклала свій квиток на стіл президії.

— Заберіть квиток, — загарчав Сізов.

— Як, знову?! Це ж бюро, хто ж нарешті виключить?.. Верховна да?

Сізов щось відповів, але бабуся лише почувала, що буде розширене бюро.

Але бюро неможливо було розширити: у Гнатюка — удар, його син, який був у 64 країнах і в жодній не залишився, нарешті попросив політичний притулок у 65-й — у Канаді. А у Певзнера дочка поїхала не в нейтральну Швейцарію, а прямо в Ізраїль. І бюро вивело з рядів партії Гнатюка та Певзнера. А бабуся стояла раніше! Ну, де ж справедливість у цьому світі?

Прошли Рош-Ашана, Йом-Кіпур, Ханука — бабусю не виключали. З усього бюро залишився один полковник Сізов.

— А як ви подивитесь, якщо я поїду до Ізраїлю членом партії?.. Новий почин? А?

Сізов обізвав бабусю сіоністкою і призначив позачергові партійні збори. Він особисто написав оголошення про збори, бабусине ім'я та прізвище виділив червоною тушю. І вона присягнулася, що не принесе їм радості бачити її в поганому настрої.

Перед зборами вона одяглася як ніколи у житті. Зробила зачіску та вперше намазала губи. Потім вона наїлася ліків і пішла.

Народ на збори валив, ніби давали «Хованщину» із Шаляпіним у головній ролі.

Похрускаючи чоботами, на сцену пройшли ті самі, крім Певзнера і Гнатюка.

— Сарру-Рейзел Гольденвізер прошу піднятися на сцену!

Ім'я Сарра завжди викликало сміх, так само, як і «Абрам».

— Я вчителька, а не акторка, — сказала бабуся, — я залишусь у залі.

— Ми хотіли б вас бачити, громадянко Сарра-Рейзел Гольденвізер!

— Будь ласка, — сказала бабуся й підвелася, — дивіться!

— Сідайте, — наказав Сізов. Хто хоче виступити, товариші? Прошу на сцену.

Піднявся Однопозов, змінний майстер:

— Навесні 1943 року наш полк стояв під селом Одинці. Наш комполка наказав мені й сержантові Крапівіну піти в розвідку та взяти язика.

— Ми обговорюємо особисту справу громадянки Гольденвізер! — нагадав Сізов,

— Закінчую. Отже, взяла ми пістолети і поповзли. Повзем... Коротше, язика ми взяли. Крапівін його наганом тюкнув!..

— А щодо громадянки Гольденвізер?

— Так, так, той язик ні чорта не сказав, нічим виявився!..

— Товариші, прошу виступати. На сцену піднялася Родинська.

Олександр та Лев Шаргородські

— Я обурена, у мене троє дітей, чоловіка немає, а стеля тече!..

— Ми розглядаємо справу Сарри!..

— До чого тут Сарра? Скільки разів ви мені обіцяли полагодити стелю? Коротше, якщо до суботи не зробите, — поверну квиток. Не потрібна мені така партія, яка стелю відремонтувати не може!

Потім виступав пенсіонер Ключ, у них не працювала каналізація, і вони з дружиною мали бігати в туалет на Московський вокзал. Вони просили вжити заходів!..

Президія пообіцяла, і народ став підніматися і рухатися до дверей.

— Усім сісти! — голосно наказав Сізов.

— Збори не закінчені! Громадянку Гольденвізер, з якого року ви в партії?

— Із 1932-го, а ви?

— Це не стосується справи! Чому ви ховали своє справжнє обличчя? Ви вдавали себе комуністкою, залишаючись сіоністкою.

— Я за своє життя виховала двадцять тисяч дітей. А що зробили ви?

— Ви не виховували, а нівечили дітей!.. Для вас головною книгою була не історія партії, а Біблія, чи ще гірше — дулмат!

— Що? — бабуся посміхнулася.

— Талмуд, — уточнив він.

— Це зовсім не страшні книги, — просто сказала бабуся, — вам не заважало б їх прочитати.

— Мені?! — ледве видавив Сізов.

— А чому б і ні? Хоча б десять заповідей. Хоч би одну!..

— Це яку? — Сізов почервонів.

— Не знаю. Ну, скажімо, не вбивай.

У залі повисла тиша. Сізов дивився на бабусю ненависним поглядом і сопів.

— За такі слова вас слід було б негайно виключити з партії!

— Але я більше нічого не хочу.

— Вам нема місця серед нас, — сказала дружина полковника, — вам в Ізраїль треба! — Виключіть, я й поїду.

Зчинилася буря. Бабусю обзивали сіоністкою, агентом, Голдою Меїр. Цій країні вона віддала молоді роки, здоров'я, сили, мрії. Вона не чула, як її ганьбили, як її виключили. Вона тільки почувала, як червономордий Сізов прокричав:

— Ви що, оглухли? Здайте квиток!

І тут бабуся раптом сказала:

— Не здам.

— Як це не здасте? — прохрипів Сізов.

— А ось так, не хочу і не здам!

— Хай здасть, — кричали полковницькі дружини — і негайно! Сарра, поклади квиток!

Сарра посміхалася. А потім пішла до виходу. Разом із партійним квитком.

Офіцерські дружини спільними зусиллями вирвали з її рук сумочку. Вони виявили там валідол, хусточку та різні дрібниці. Вони не могли собі уявити, що бабуся, дурна бабуся, все ще носила білет біля самого серця. Може, від цього воно в неї й боліло?

Біля її обличчя з'являлися жіночі кулачки, наманікюрені пальчики.

І раптом, серед цієї вахханалії, вона відчула, що хтось потис її руку і прошепотів: «Щасливого шляху!»!..

Ми чекали бабусю на розі і бачили її сльози. Я хотів побігти і вбити їх усіх, бо, як сказав тато, хто може бачити мамині сльози?

...Ми живемо у Лонг Айленд-Сіті. Бабуся згадає потиск людської руки, я — полковників і наманікюрені пальчики їхніх дружин.

Ми з бабусею — різні люди!..

ВОЛОНТЕРСЬКА ВІТАЛЬНЯ

Проект "Крила доброти"

Рубрику веде Віра Шаховцева

ЛЮДИ "ЗОЛОТОГО ВІКУ"

Початок у № 196

Про користь медитації

Сучасний світ сповнений турбот та інформаційного шуму. Щодня в нашій голові проносяться сотні та тисячі нав'язливих думок. Цей нескінченний потік інформації позначається на нашому здоров'ї, настрої та працездатності не найкращим чином. Залишатися у розслабленому стані та швидко концентруватися на важливих речах, коли це потрібно, допомагають медитативні практики.

Що таке медитація та навіщо вона потрібна? Медитація — це спеціальні вправи, що допомагають людині не спинятися на тривожних думках, які крутяться в голові, як настирливі мухи, забираючи енергію та радість. Кінцева мета медитативних практик — досягти повного спокою розуму та тіла при збереженні усвідомленості та уважності.

Слово «медитація» у різних контекстах означає «обмірковувати», «подумки споглядати», «виробляти ідеї». У Старому Завіті хага (на івриті: двд) означає «зітхати», «розмірковувати» («Повісті Соломона/ Мішелів»).

Медитація існує тисячі років. Вона прийшла до нас із давніх філософських та духовних навчань. Особливого розвитку ця практика набула у буддизмі та індійській йозі, звідки й «просочилася» в широкі маси. Сьогодні медитативні способи оздоровлення душі та тіла активно використовують у роботі багато лікарів та психологів. Вони стверджують—медитація необхідна всім, оскільки вона позитивно впливає на стан нервової, серцево-судинної, травної та ендокринної систем.

Регулярна медитація допоможе:

- зміцнити психологічне та фізичне здоров'я;
- перестати турбуватися про майбутнє і сумувати про минуле;
- підвищити рівень енергії, уваги та концентрації;
- знизити рівень стресу;
- покращити якість сну та збільшити його тривалість;
- зміцнити імунну систему та покращити самопочуття;
- набутти душевного спокою та внутрішньої гармонії.

Дослідження показують, що медитація знижує запальні процеси у мозку, зменшуючи ризик онкологічних та інших захворювань. Крім того, вона здатна викликати відчуття блаженного трепету, знижувати больовий синдром і захищати мозок від старіння.

Щоб освоїти медитативні практики на прийнятному рівні та відчути покращення здоров'я, бажано регулярно робити вправи хоча б по 15–20 хвилин щодня кілька тижнів чи місяців.

З чого почати? Ви можете включити розслаблюючу медитативну музику, запалити свічки та пахощі. Телефон краще прибрати подалі або вимкнути, щоб вам ніхто не заважав. Прийміть зручну позу та закрийте очі. Сидіти у позі лотоса зовсім не обов'язково. Ви можете сидіти по-турецьки, стояти чи навіть лежати — головне, щоб спина залишалася прямою, грудна клітка була вільною, а тіло — максимально розслабленим. Новачки можуть спертися на

спинку стільця. Наступний та основний крок — зосередьтеся на чомусь внутрішньому чи зовнішньому. Заспокоювати "тривожний" розум і "відключати" непотрібні думки можна різними способами:

1. Стежити за власним диханням. Це найпростіша техніка, з якої варто починати: дихайте спокійно, не змінюючи звичного темпу дихання. Роблячи вдих, подумки кажіть - «один», видих — «два», знову вдих — «три», тощо. Рахуйте, наприклад, до 100 — і далі у зворотному порядку. Розслабляйте один за одним м'язи та відпускайте думки. Фраза «відпустити думки» звучить досить просто, але це складне вміння, яке набуває досвіду. Головне — мати на увазі, що

спочатку на думку постійно приходять різні ідеї та спогади, відволікаючи від процесу розслаблення. Це нормально. Мозок не може бути "порожнім", він "заточений" під постійний роздум і дію. У невідповідності людини це може викликати безліч складнощів: вона збиватиметься з рахунку, у неї з'являтимуться думки на кшталт «Навіщо я це роблю?», її відволікатиме власне тіло (десь свербить, щось болить). Згодом, ви зможете перебувати у стані спокою незалежно від думок. Поки просто дозволяйте їм з'являтися та зникати, не прив'язуючись до них. Якщо ви відволікаєтеся, просто знову поверніть увагу до дихання. «Коли володієш своїм диханням, ніхто не здатний вкрасти твій спокій» (Лао Цзи).

2. Використовувати мантри. Потік думок звужується до певної дії — багаторазово повторюваних складів, слів або фраз, що несуть певний зміст. Коли ви промовляєте мантру, мозку нічого не залишається, окрім як думати про те, що йому сказати далі. Це допомагає зосередити увагу та досягти стану глибокого розслаблення.

3. Зосереджуватися на якомусь об'єкті. Це може бути коливання дерев, шум води чи вогонь. Спробуйте, наприклад, медитувати на полум'я свічки. Сядьте з розплющеними очима перед нею — і зосередьте свою увагу на верхівці полум'я. Все, чим ви тоді будете зайняті — це спостереження. Весь ваш світ звужується до одного простого процесу. Така медитація допоможе стати уважнішою до навколишнього світу.

4. Прислухатися до звуків та/або відчуттів тіла. Треба заплющити очі і увійти, як з кожним новим подихом тіло залишає напруження, зникають всі роздуми. Подумки перенесіться до кінчиків пальців ніг і спробуйте описати, що ви відчуваєте (поколювання, пульсацію, тепло, холод). Перемістіться вище, щоб відчути ікри,

коліна, руки та інші ділянки тіла. Дойдіть до голови та відчуйте, як усередині «розливається» енергія.

5. Візуалізувати. — представляти якийсь краєвид і розглядати його деталі. Потрібно заплющити очі і увійти собі якимось затишним місцем. Це може бути місце, де ви колись побували, або увяне. Зосередьтеся на деталях, таких як кольори, запахи та звуки. Дозвольте собі розслабитися та відчути умиротворення.

6. Концентруватися на поточному моменті і усвідомлювати свої думки та почуття без їх засудження. Будь-яка людина може практикувати базову медитацію усвідомленості — це не вимагає спеціального навчання. Не відриваючись від усвідомленого життя (скажімо, на прогулянці), ви відстежуєте всі зміни вашого тіла в нинішньому моменті: як стали на доріжку, як відштовхнулися стопою від підлоги, як рухаються руки, куди спрямований погляд. Це допомагає залишатися тут і зараз, зрозуміти, як ви почуваетесь у цю мить.

Незважаючи на велику кількість подібних технік, важливо пам'ятати, що медитація — це насамперед особистий комфорт, розслаблення та гармонія, тому обирати потрібно той спосіб, який вам більше до душі.

Головне в медитації — не зупинятися, робити вправи регулярно, нехай і недовго. Спочатку ви можете швидко занудьгувати і, як результат, будете приступати до медитації без особливого бажання. А потім взагалі зупините процес. Це поширена помилка всіх початківців. Якщо ви нічого не відчуваєте, вам нудно — це також нормально. Медитація — це практика терпіння та неосудження. Поліпшення концентрації та зосередженості йде рука об руку з постійною практикою медитації. Вірте, що користь прийде з часом.

Можна також практикувати вправи із аудіомедитацією. Голосові інструкції з музикою, або без неї, допоможуть увійти у необхідний стан і розслабитися.

Як зрозуміти, що у вас все вийшло? Відразу—ніяк! У деякі дні навіть здається, що нічого не вийшло. Ставиться до цього потрібно спокійно, адже ми не на 100% можемо керувати собою. Тут не варто чекати на швидкі результати. Людина просто спостерігає за диханням, але вже розраховує, що в найближчі 10 хвилин на неї «зійде просвітлення», вона зрозуміє сенс життя і всі його мінливості! У такому разі, замість розслаблення та спокою вона, швидше за все, отримає напругу та розчарування. Медитація — це як спортивні тренування, ефект від яких проявляється тільки через деякий час. Важливо пам'ятати: медитація — не просто додатковий ресурс для фізичного та емоційного відновлення. Якщо все робити правильно, за кілька тижнів з'явиться почуття розслаблення в тілі і ясність свідомості, підвищиться концентрація розуму. Люди, які практикують медитацію регулярно, проживають яскравіше життя і відчувають щастя сильніше, оскільки вчаться бачити його у звичайних речах.

Далі буде

Новини світу, України, Одеси

У Європі та США почалися масштабні військові навчання Steadfast Defender 2024, у яких візьмуть участь десятки тисяч військових.

Icon of the Seas, найбільший лайнер у світі, вирушив у перший круїз. Корабель перевищує розміром авіаносець — його довжина 365 метрів, а водотоннажність становить 248000 тонн. 20 палуб плавучого готелю можуть прийняти 7600 пасажирів.

Євросоюз розробив план економічних санкцій проти Угорщини через блокування допомоги Україні. План включає загрозу відмови у фінансовій допомозі з боку інших країн ЄС, якщо Угорщина не змінить свою позицію.

У підготовці десятків тисяч українських солдатів беруть участь 34 країни світу, зокрема 10 країн, що не входять до Євросоюзу.

Під час чергового обміну Україні вдалося повернути з російського полону 230 українських воїнів і цивільних осіб, 48 з яких вважалися зниклими безвісти. Загалом унаслідок 49 обмінів між Україною та РФ додому вже повернули 2681 захисника України.

Кабінет Міністрів України скасував заборону нараховувати та стягувати неустойку (пеню, штраф) на заборгованість за житлово-комунальні послуги для населення, а також припинити надання послуги в разі несплати.

Прем'єр Великої Британії відвідав Київ і оголосив про надання нового пакета військової допомоги на 3 млрд доларів, у т. ч. ракети дальнього радіусу дії та засоби ППО.

83 країни приєдналися до обговорення української формули миру в Давосі.

Ухвалено рішення про отримання Україною 80 млрд доларів від коаліції "Рамштайн".

Україна близька до того, щоб у 2024 р. сама себе забезпечити газом і навесні відновити експорт своєї електроенергії.

В Одесі на 17-му маршруті почав курсувати найсучасніший 26-метровий трисекційний трамвай "Татра-Юг", виготовлений у Дніпрі. Він повністю низькопідлоговий, оснащений системою кондиціонування повітря, комфортними ергономічними кріслами, панорамними вікнами та Wi-Fi.

У портах Великої Одеси наразі вивантажують понад тисячу вагонів із зерном на добу.

Напередодні Дня пам'яті жертв Голокосту в Прохоровському сквері відбулося покладання квітів до пам'ятника жертвам Голокосту та в'язням гетто.

НЕОРДИНАРНІ ОСОБИСТОСТІ

“БІЛА ЦИГАНКА”

Беллочка Лівікова (а саме так звали майбутню улюбленицю мільйонів) народилася в Ростові-на-Дону у 1899 р. у сім'ї Данила Григоровича та Софії Ісааківни Лівікових.

За розповідями батьків, ще в дитинстві випадково зустрінувшись циганка взяла руку дівчинки і передбачила їй довге життя, додавши: «Сама циганкою станеш. Монисто золоте, діамантові каблучки одягнеш, королевою назвуть!».

Вже у 12 років вона твердо заявила батькам, що буде співачкою. У дівчини було сильне контральто своєрідного низького тембру з неповторними гортанними інтонаціями, а також природна здатність передавати емоції, які вона відчувала при виконанні. Цього згодом виявилось достатньо, щоб підкорювати публіку без прийомів і навичок, які набуваються у час професійного навчання.

17-річна Белла у супроводі матері поїхала до Петербурга на прослуховування до професора консерваторії. Він сказав, що голос поставлений від природи: «Вам не треба вчитися – вчення позбавить вас індивідуальності. Потрібно лише відрепетирувати кілька пісень – і можна розпочинати концертну діяльність». Пораду метра Белла сприйняла буквально – до кінця життя вона так і не вивчила нотної грамоти. Її рятували абсолютний слух та досконала музична пам'ять.

У 18 років вона вийшла у Москві на свою першу професійну сцену під ім'ям Ізабелла Юр'єва. Потім був концерт у саду «Ермітаж» – одного з найпрестижніших сценічних майданчиків Москви. Столична публіка Юр'єву прийняла одразу. Поєднання незвичайно сильного голосу, зворушливої щирості та відмінного природного смаку вразило глядачів. Пластична тендітна дівчина з золотою копицею волосся виявила таке напруження пристрастей, без жодного натиску та афектації, вдихнувши в затерті і заспівані романси їхню первозданну свіжість і силу, що відразу отримала своє довічне прізвисько «біла циганка».

Потім Ізабелла виступила у північній столиці. Одну пісню виконала, другу, третю... Побачивши та почувши її, директор театрального тресту Йосип Аркадійович Епштейн відмовився від кар'єри успішного керівника та став просто особистим адміністратором відомої співачки, а потім і її чоловіком. Він узяв собі прізвище Аркадьєв.

– Я, як Федя Протасов, загинув через циганський романс! – любив повторювати Йосип Аркадійович. Вони прожили разом 46 років.

У Петербурзі Ізабелла відразу зарекомендувала себе як прекрасна актриса. Чудові вокальні дані поєднувалися з неабияким сценічним обдаруванням. Повна свобода та розкутість на естраді були підкріплені тонким артистизмом. Її особлива довірлива інтонація діяла на людей чарівно. «Біла циганка» добиралася аж до серцевини романсу – говорила не з «масою», а з кожним окремо.

У першій частині концерту вона співала широковідомі романси, у другій частині зазвичай виконувала саме циганські романси. Юр'єва робила великі касові збори, адміністратори прозвали її «Мадам Вічний Аншлаг». Вона стає учасницею концертів у Колонній залі Будинку Союзів, Великій залі консерваторії, мюзик-холах, гастрольою країною.

Глядачеві вона «віддавалася» повністю і без залишку. Через багато років, дивлячись

на сучасну естраду, вона так і не змогла зрозуміти, як можна давати кілька концертів на день. Вона вважала це верхом неповаги до глядача, для якого ти не виклав усі свої сили за один раз, дозволив собі виступати нерівно, свідомо допускати послаблення.

У 1925 р. Аркадьєв відвозить Ізабеллу Юр'єву у весільну подорож – до Парижа. На той час вона була вже вагітна. Син Володя народився в таксі дорогою до російської клініки – на дорозі були пробки, і немовля з'явилося на світ просто в машині. Замість пелюшок новонародженого загорнули до її котикової шуби. Вона тоді ще не знала, що у дитини вроджена вада серця.

Юр'євій обіцяли казкові багатства, виступи на найкращих сценічних майданчиках, головні ролі в кіно, але залишитися у благополучній Франції молоді відмовилися. Ізабелла не могла позбутися ностальгії, пам'ятаючи про народне кохання вдома та овації захопленої публіки, і подружжя в 1926 році повернулося до Росії.

Ізабелла знову почала готуватися до концертів, а сина, який трохи підріс, відправили до Ленінграда, до родичів Йосипа. Незабаром звістка надійшла трагічна – хлопчик помер, проживши рік і два місяці.

А через два дні вона мала виступати на сцені дорогого мюзик-холу на площі Маяковського. Їй було сказано: публіка нічого не повинна знати, вона прийшла веселитися... І вона співала, тримаючись за стілець, і глядачі, які ні про що не підозрювали, аплодували як завжди.

Співачка була зламана. Аркадьєв наполіг, щоб дружина хоча б тимчасово залишила естраду, потай мріючи, що вона піде назавсім. Вона дала на прощання грандіозний концерт у Великому театрі.

Ізабелла Юр'єва зробила перерву у творчій біографії – з 19 листопада 1928 р. – на довгі вісім років.

Цьому сприяло також те, що перед кожним виступом Юр'євої йшли номери з пародіями на романси. Її спів, на думку організаторів концертів – «пролетарських музикантів», мав бути продовженням сміху залу над пародіями, наочним прикладом несмаку, «ресторанного та чужого радянській людині стилю» та супроводжуватися свистом публіки.

Ці пародії були часом настільки злі, що в очікуванні свого виходу на сцену Юр'єва плакала за лаштунками. Але як не старалися організатори, кожен її виступ супроводжувався не свистом, а оплесками стоячи. Так Юр'єва перетворилася з національної гордості на мету для критичних стріл, де пролетарські «критики» тренувалися у витонченому садизмі.

Незважаючи на те, що Юр'єва не давала концертів, її популярність залишалася неймовірною. Аркадьєв ходив по сусідніх дачах і просив: «Заради Бога, або зробіть тихіше, або зніміть це!» – Усюди ставили її платівки «Саша», «Біла ніч».

Але незабаром Юр'єва почала нудьгувати і нудитися по сцені. Аркадьєв розумів, що це неминуче, і навіть написав кілька текстів її нових пісень; найпопулярнішою стала «Якщо

можеш, пробач». І повернення «на кола своєї» відбулося! Але обохнювану народом співачку повчали всі, кому не лінки:

– Заберіть ці грудні нотки! Геть циганщину! Зніміть надрив! Досить романсів! І не тицяйте в нас своїм Пушкіним, він нам не указ! Розучуйте радянську патріотику, співзвучну духу часу!

Цинізм і лицемірство ідеології, що перемогла, найчастіше виявлялися під час нічних концертів у Кремлі: лунав дзвінок з відповідного відомства – і доводилося їхати. Перший раз, у 37-му, їй було особливо страшно. Перед виступом Ізабеллі було передано: «Можете співати свою циганщину».

Зовсім поряд пройшов Сам. Пильно подивився в обличчя Юр'євої своїми жовтими очима тигра, але нічого не сказав. Виступати на таких гулянках-концертах було важко.

Потім Юр'єва записала на платівці пісню «Ти пам'ятаєш наші зустрічі». Вона народилася завдяки Епштейну, який подарував дружині, та й усьому радянському народу російську версію популярного закордонного танго. Успіх був приголомшливим. Юр'євій дали деяке

послаблення і знову, хоч і рідко, почали включати до концертних турів. Навіть у ці часи, незважаючи на численні удари долі, Ізабелла Юр'єва залишалася чарівною жінкою, оточеною ч и с л е н н и м и шанувальниками.

Вже на другий день після початку війни Ізабелла Данилівна виступала на вокзалах та мобілізаційних пунктах. Потім вона багато співала перед бійцями у шпиталях, у складі концертних бригад виїжджала на фронт. Білява красуня відрізнялася сміливістю. Ця розпещена любов'ю жінка виявилася напрочуд хороброю людиною. Вона не боялася обстрілів, не боялась втратити голос, співала у такі морози, під час яких навіть черевики примерзали до сцени. Дала 106 концертів у блокадному Ленінграді – без мікрофона, на відкритому повітрі, часто у неопалюваних приміщеннях.

Для фронтових концертів Юр'єва спеціально підготувала кілька нових патріотичних пісень. Але вони виявилися незатребуваними. Варто було воїнам побачити біляву співачку і почути її голос, який став для багатьох рідним, вони починали вигукувати назви улюблених пісень: «Саша!», «Якщо можеш, пробач!», «Біла ніч!» Це була її особиста перемога, заслужена талантом та вірністю жанру.

Після війни безхмарна для романсу пора знову закінчилася – розпочалася чергова кампанія боротьби з «легким жанром». – Зніміть форте! Менше емоцій! Співайте спокійніше! – знову почула Юр'єва. Наприкінці 40-х років «циганщина» знову була визнана шкідництвом.

«Королева романсу» чинила опір, скільки могла, але у 1959 році змушена була розпустити свій ансамбль. Вона ще виступала у збірних концертах, але ім'я співачки все рідше з'являлося на афішах. 1965-го вона дала свій останній концерт у ленінградському Театрі естради. Очевидці стверджували, що голос звучав чудово. На сцені стояла гарна струнка жінка, яка безроздільно володіла залом.

Через шість років Ізабелла Юр'єва овдовіла. Вона не тільки втратила люблячого і дбайливого чоловіка – звалився весь її світ. Побутова безпорадність Ізабелли Данилівни була кричущою. Допоки був живий чоловік, вона так і не навчилася запалювати газову конфорку, жодного разу не ходила за хлібом, ніколи не намагалася готувати їжу. Здавалося, її забули всі.

І раптом у 70-х інтерес до романсу поживався. Виявилось, що співати ці прості мелодії з нехитрими текстами було дано дуже мало кому. А так співати, як Юр'єва – пристрасно і стримано, відверто та цнотливо – взагалі нікому. До неї кинулися журналісти з фотокарами та режисери з операторами. Вона відчула великий подив і запізніле торжество. І на radoщах та через недосвідченість роздала безліч унікальних афіш та старих рецензій.

Про неї зняли два телевізійні фільми. У 1992 році російська громадськість урочисто відзначила важливу подію у житті співачки. Вона нарешті стала Народною артисткою Росії, минувши звання Заслуженої.

Вона ще заспівала на сцені і у свої 95, і в 98. Відчуваючи подих зали, стара актриса змінювалася і молоділа на очах. Її голос, як і раніше, звучав неперевершено.

1999-го, у рік свого 100-річчя, отримала орден «За заслуги перед Батьківщиною» IV ступеня – єдину свою державну нагороду.

Справжнім триумфом став її 100-річний ювілей у ДЦКЗ «Росія» 7 вересня 1999 р. Вперше в Росії вийшла на сцену 100-річна актриса. Точніше, Йосип Кобзон практично виніс її туди на руках. Чотирьохтисячна зала зустріла Ізабеллу Юр'єву стоячи, громом оплесків. Виглядала вона фантастично: у чорній оксамитовій сукні, норковій накидці на плечах, туплях на шпильках і у своїх найкращих коштовностях – діамантових сережках та персні роботи Фаберже.

Маленька, згорблена, вона обхопила Кобзона за шию, як дитина. Він поставив її перед мікрофоном, обійнявши за плечі. І вона заспівала романс на слова Павла Германа «Не треба зустрічей», який їй наприкінці 30-х забороняли співати бездарні цензори – так, як зараз уже ніхто не може співати. Зал довго не міг заспокоїтись.

Йосип Кобзон останніми роками брав дуже велику участь у її житті. Він навіть знайшов їй нову хатню робітницю, яка смачно готувала і добре її годувала.

1 січня 2000 р., після зустрічі нового тисячоліття, Ізабелла Данилівна злягла, а 20 січня тихо згасла. Йосип Давидович хотів поховати Юр'єву на Новодівичому цвинтарі, але її близькі наполягли на тому, щоб вона лежала на Донському, де спочивають її сестри та чоловік.

В одній із останніх телепередач вона згадала, як вона виступала «в її часи»:

– Стоїш на сцені одна, як у лісі, і тримаєш зал. Без мікрофона, оркестру, декорацій та спецефектів. Тут і видно, хто чого вартий. Ця унікальна жінка довела це всім своїм життям.

Михайло Гаузер

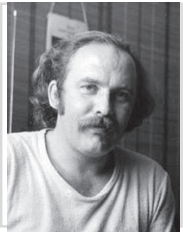
Джерела: Вікіпедія, уривки спогадів І. Юр'євої, опубліковані в Livejournal, Tunnel.ru., Spektrnews.in.ua, Shanson.org, статті А. Агулянського «Мадам Вічний Аншлаг» в «Proza.ru», А. Вікторова «Ізабелла Юр'єва – цариця російського романсу» в «Jewish.ru», І. Батьківщиною «Ізабелла Юр'єва. Роман з романсом» у журналі «Культурна столиця», м-ли сайтів «Peoples.ru», «Inpearls.ru», «Aif.ru» та ін.

Країна Поезія

ГРИГОРІЙ ЧУБАЙ

Народився 23 січня 1949 року у селі Березинах Рівненської області. Працював вчителем малювання та історії. У 1968 році в Рівному випустив у самвидав свою першу поетичну збірку «Постать голосу». Автор поеми «Вертеп», «Говорити, мовчати і говорити знову». 1969 року переїхав жити до Львова. Знав досконало німецьку, польську, білоруську, чеську, сербську та російську мови. Перекладав з іспанської. У 1971 році підготував самвидавний літературно-мистецький часопис «Скриня». Вступив у 1978 році до Літературного інституту ім. Горького. Пішов із життя 1982 р. Був похований на Сихівському цвинтарі у Львові, а у 1995 р. перепохований на полі 11 Личаківського цвинтаря.

Коли до губ твоїх
лишається півподиху

Коли до губ твоїх лишається півподиху
Коли до губ твоїх лишається півкроку—
Зіниці твої виткані із подиву,
В очах у тебе синьо і широко.
Щось шепчеш зачаровано і тихо ти,
Той шепіт мою душу синьо крає.
І забуваю я, що вмію дихати,
І що ходити вмію забуваю.
А чорний птах повік твоїх здіймається
І впевненість мою кудись відмає.
Неступленим півкроку залишається,
Півподиху у горлі застрягає.
Зіниці твої виткані із подиву,
В очах у тебе синьо і широко,
Але до губ твоїх лишається півподиху,
До губ твоїх лишається півкроку.

Із усіма сміятися і плакати

Із усіма сміятися і плакати —
Не все одно,
що бути цілком байдужим.
...Є в світі речі дуже
неоднакові —

Сонця на небі

і сонця в калюжі.
Є день і ніч. Брехня і правда.
Добро і зло. Зима і літо.
Є лжегерої. Є герої справді.
...Тут необхідно ненавидіти
й любити!
Тут неможливо
«просто так» прожити,
Замкнувшись у собі, немов у долі.
Усе тут необхідно пережити,
Усе на смак відчуту
і на дотик.
Тут треба йти!
Іти, не зупиняйтесь!
Тут ще багато треба,
треба,
треба!
За все тут необхідно хвилюватись —
За всіх людей, за землю і за небо.
І розумом, тривогами, руками
Не дати планеті в просторі заснути!
...Якщо прийшов людиною,
не каменем —
Байдужим ти не маєш права бути!

Діти не вміють сміятись...

Діти не вміють сміятись заздрісно,
Крізь сльози сміятися і від злості.
Діти завжди сміються радісно.
І їм заздрять дорослі.
Повно щирості в тому сміхові,
Повно сонця розлитого,
Повно пролісків, повно втіхи
І ще чогось невідкритого.
Сміх той тягне
з землі до неба,
Наче жайвір,
струну із радості...
І якщо у тебе
Захвилювалася лють
чи заздрість,—
Ти всміхнися отак
по-простому,
І повернеться щирість втрачена.
...Люди!
Все робить по-дорослому,
Тільки смійтеся по-дитячому!

Дитячий
куточокТетяна
Коломієць

Січень

Ліс під інеем дріма.
По землі іде зима.
Входить, пишна і велична,
В крижану господу січня.

Усміхається з-під вій:
— Як живеш, сердитий мій?
Як снігами ти січеш?
Як морозами печеш?

Місяць січень очі мружить:
— Я сердитий, та не дуже.
Землю пухом укриваю,
Щоб не мерзнуть урожаю.
Поробив для дівчорі
Гарні ковзанки з гори.

Лиш недбальців-неслухнянців,
Хто загаявся на гулянці,
Розстіба свого кожуха,
Виставля з-під шапки вуха, —
Тих снігами я січу!
Тих морозами печу!

Марія
Познанська

Січень

...Сніг січе безперестанку
— Січень трудиться ізранку!
І мороз не угаєє —
Коле голками в лице...
Та ніхто з нас не зважає
Ані трішечки на це!
Ми гартуємося змалку,
І дарма, що з вітром сніг:
Загартованих, щоб знали,
Не збиває вітер з ніг.

Надія
Красоткіна

Січневий день

Січневий день, а тепло, як весною,
Ворони кружеляють і летять.
А сонечко усмішкою ясною
Нас весело взялося зустрічати.
Зійшло так ясно, весело, ласкаво
І землю промінцями обняло.
На землю глянуло
усміхнено й лукаво,
Вдихнуло в неї радість і тепло.

Але зима одразу схаменулась
І небо хмарою усе заволокліла.
Із віхолою враз перегукнулась
І у танок сніжинки повела.

Л. Горлов

***

Подивись: з початку року
На землі лежать сніги.
Скрізь, куди сягає око,
Кучугури навкруги.
Вітер снігом б'є в обличчя,
Засипає снігом дах,
І ведуть між себе січу
Хуртовини у степах.
Звір в цю січу попадеться —
Геть тікає ледь живий.
І по праву січнем зветься
Місяць перший, зимовий.

Григорій
Бойко

***

Я лечу, лечу, лечу -
Накатаюсь досхочу.
Все униз, униз, униз -
Мимо сосен і беріз.

Я веду, веду, веду -
Саночки на поводі,
Бо з гори санки летять,
А на гору - не хотять...

Анатолій
Качан

***

Лягла на землю біла тиша,
В новому році — все нове.
Снігами січень око тішить,
Але морозом вухо рве.

Вже поховались від морозу
Під кучугурами в садку.
Немов ведмеді у берлозі,
Куці калини, куц бузку.

Та як зелений острів літа,
Стоїть сосна за ворітьми,
Хоч їй і сумно зеленіти
Одній у таборі зими.

Я протоптав по білій тиші
Рипучу стежку до сосни:
Удвох нам буде веселіше
Дозимувати до весни.

1		2	3	4		5	6	7		8
		9			10					
11	12		13							14
15		16		17						18
19			20					21		
		22		23		24				
		25				26				
27		28				29				30
31	32						33		34	
35				36		37		38		
39			40				41		42	
		43							44	
45						46				

За горизонталлю: 13. Кілометр.

1. Те саме, що рудник. 5. ...-сьюр-Варез (муніципалітет у Франції, у регіоні Рона-Альпи, департамент Ізер). 9. Сім'я. 11. кочових племен

Центральної Азії, що в 4 ст. вдерлися на територію Європи. 19. Округ (графство) у штаті Техас, США. 21. Чоловічий верхній одяг громадян у Стародавньому Римі. 22. Група з п'яти виконавців. 25. Птах родини чаплевих. 26. Пташа орла. 28. Військово-політичне угруповання, основними членами якого були Великобританія, Франція і Росія, створене в 1904—1907 роках. 31. Адреса в інтернеті. 33. Український мистецтвознавець, який був членом Національної комісії у справах ЮНЕСКО Міністерства закордонних справ України. 35. Слово ворони. 36. Муніципалітет у Франції, у регіоні Пуату-Шарант, департамент Приморська Шаранта. 38. Оборонна споруда для прикриття артилерійської зброї та її обслуги. 39. Жак-... Кусто (французький дослідник Світового океану, фотограф, режисер, винахідник, автор великої кількості книг і фільмів, першовідкривач). 40. Деталь одягу. 42. «Чорна акула». 43. Бій, битва. 45. У дореволюційній Росії — бродячий дрібний торговець, який продавав по селах галантерею, мануфактуру, книжки

і т. ін. 46. Портове місто на південному заході Естонії, головний курорт країни на узбережжі Балтійського моря.

За вертикаллю:

1. Найвище досягнення. 2. Що? ...? Коли? 3. Котяче слово. 4. Корабельне гальмо. 5. Вигук, заклик. 6. Несподіване почуття страху. 7. Персонаж давньогрецької міфології, нащадок Посейдона (за однією з версій син, за іншою — онук), один з Алоадів. 8. Тропічна трав'яниста рослина з великим кислуватим-солодким на смак делікатесним плодом, що має вигляд величезної (20-40 см) соснової шишки. 10. Союз, об'єднання. 12. Неосвітлений простір; темрява. 14. Однорічна олійна рослина родини складноцвітих. 16. Почесний титул у Великобританії. 18. Острів у Балтійському морі і ландскап, історична область у південній Швеції. 20. Найменша кількість певної енергії. 21. Рух предмета по поверхні іншого предмета, який щільно до нього прилягає. 23. Сильна доля у стопі, ритмічний наголос у вірші, що не

збігається із граматицим. 24. Відтінок. 27. Сорт морозива. 29. Третій імператор найбільшої в історії Стародавньої Індії держави Мауріїв, правитель Індії. 30. Українська співачка, яка співала про червону руту. 32. ... Евальд (естонський композитор). 34. Кухар на кораблі. 36. Обрядова каша з ячмінних або пшеничних зерен, уживана з солодкою підливою напередодні Різдва чи Водохреща. 37. Постріл декількох знарядь. 40. Російська академія наук. 41. Один з волосків, що ростуть по краях вік. 43. Марка літаків. 44. Круча.

Відповіді до кросворда в № 207

За горизонталлю:

1. Парта. 5. Рутка. 9. Ока. 10. Тше. 12. Поп. 13. Радіоантена. 14. Мто. 15. Курс. 18. Етна. 20. Ам. 21. Тюнер. 24. Ат. 25. Брід. 26. Маля. 27. Бо. 28. Насос. 30. До. 32. Юнга. 34. Трап. 36. Гдр. 38. Журналістка. 41. Ері. 42. Лоа. 43. Аут. 44. Тахта. 45. Лайка.

За вертикаллю:

1. Порука. 2. Ака. 3. Радар. 4. Атом. 5. Рено. 6. Трест. 7. Кон. 8. Апарат. 11. Шатун. 16. Умбон. 17. Стіна. 18. Ераст. 19. Наяда. 22. Юда. 23. Емо. 27. Бюджет. 29. Сідло. 31. Оплата. 33. Горіх. 35. Ратай. 36. Гала. 37. Ріал. 39. Ура. 40. Кук.

Шановні клієнти!

Всі, хто має можливість допомогти
незможним людям,
спрямовуйте, будь ласка,
свої внески за адресою:
Україна,
м. Одеса, Приморський район,
БФ "Хесед Шаарей Ціон"
код ЄДРПОУ 34321888
IBAN: UA713510050000026006267265700
в ПАТ "УкрСиббанк"
МФО 351005
65023, м. Одеса,
вул. Ніжинська, 77/79.

Шановні клієнти!

Майстер із ремонту
дрібної побутової техніки
Приєм та видача
Четвер з 10.00 до 13.00 каб.246

Шановні клієнти!

Дрібний ремонт одягу
Приєм та видача
Середа з 9.00 до 12.00 каб.246
Четвер з 10.00 до 13.00 каб.246

Посмішка

-Дорога, якщо я спокушу твого чоловіка, ми залишимося подругами?

-Ні.

- Ми станемо ворогами?

-Ні.

-Що ж тоді?

-Ми будемо квити! Ніхто нікому не буде винен!

—Додіку, ти двері зачинив?

—Закрив ....

—На ключ?

—Так, на ключ.

— На два обороти?

—Так, на два.

— Друзі, Додіку більше не наливати... ми ж у наметі!

Приходить чоловік у ресторан. До нього підходить офіціант:

—Що будете замовляти?

— 400 грамів горілки та автовідповідач.

— А автовідповідач навіщо?

— А я, як п'яний, за себе не відповідаю!

До автобуса заходить п'яний мужик з недопитою пляшкою горілки в руці, сідає на вільне місце і задумливо дивиться на пляшку.

Підходить кондуктор:

— За проїзд, громадянине?

Чоловік стрепенувся і швидко підніс пляшку до рота:

—О! За проїзд!

— Знову ти п'яний у дрова.

—Я не міг не пити! Мене залякували!

—Чим?

— Казали, що як не вип'ю, то більше не наллють!

Подруга вела здоровий спосіб життя, тому, коли падала п'яна, кілька разів віджимала.

— Та гаразд, я ж учора майже твереза була!

— Майже... Тільки ти вилила в акваріум пляшку горілки зі словами: "Ой, там у рибок такі очі сумні..."

Коли я прийшов додому п'яний, батьки замість того, щоб дорікати, поклали мене спати і попросили мою молодшу сестру (6 років) почитати мені збірку статей про шкоду алкоголю ПО С-КЛА-ДА-Х!

Вже два роки не п'ю.

— Уявляєш, коли приходжу додому п'яним, дружина качалкою б'ється!

— А ти каструлю на голову одягни!

На наступний день:

— Ну, як, спробував?

—Ага, здорово! Дружина у цій каструлі взагалі нічого не бачить!

— Я вчора була п'яною. Ти не пам'ятаєш, у нас із тобою щось було?

—Ні, між нами нічого не було!

— Та що ж тобі так не щастить?

Чоловік п'яний повертається додому. Дружина кричить:

— Чому знову випив так багато.

— Та зовсім небагато, взяли лише літр на п'ятьох.

— Чому ж тоді такий п'яний?

— А четверо не прийшли.

—Офіціанте! Здається, я випив зайвого. Принесіть щось протверезне.

—Будь ласка: рахунок.

Гурток «В'язання гачком»

працює понад 8 років під керівництвом
досвідченого майстра

Людмили Айзиковни Стрембовської,

яка має великий смак і творчі можливості.

Запрошуємо вас на зустрічі

щосереди з 12-00, каб. 214.

Займаючись цією захоплюючою справою, ви навчитеся
з нуля виготовляти чудові роботи, які стануть прикрасою

вашого інтер'єру та презентами

для рідних, близьких та друзів.

Приходьте! Ви не пошкодуєте!

Шановні читачі!

Культурний центр БФ "Хесед Шаарей Ціон"

оголошує набір на курси з вивчення

МІЖНАРОДНОЇ МОВИ ЕСПЕРАНТО

Адреса: вул. Ніжинська, 77/79, 2-й поверх, каб. 214

Тел.: 067 518 10 53; 767-72-39

ЮВІЛЯРИ БФ "ХЕСЕД ШААРЕЙ ЦІОН", ПРИЙМІТЬ ШИРІІ ВІТАННЯ!

95 років

Глінка Євгенія
Салова Валентина

90 років

Богомольна Тамара

85 років

Асютіна Світлана
Барабаш Гаррі
Блумберг Михайло
Бурштейн Олександр

Коренко Лідія

Криворотенко Наталія

Кулікова Лідія

Петренко Раїса

Свиріденко Ірина

Серебро Володимир

Черніс Олександра

Юрчак Галина

Яблонський Григорій

Яцкар Арнольд

80 років

Берман Марія

Бовшик Ольга

Вуліхман Вікторія

Гольдгамер Віра

Дужанова Ольга

Кесель

Інна

Семчук

Любов

ІМЕННИКИ—ВОЛОНТЕРИ БФ "ХЕСЕД ШААРЕЙ ЦІОН"

Авербах Софія

Бабенко Надія

Байрам-Галі Валентина

Баранівська Олена

Берман Пелагея

Берсуцька Світлана

Богуславський Сергій

Гриценкіна Софія

Грінштейн Ада

Кондратьєва Валентина

Крисань Максим

Кротевиц Марія

Левін Леонід

Медяна Тетяна

Меламед Ірина

Пальник Фаїна

Сослюк Вікторія

Талзовський Марат

Тейтельман Регіна

Царенко Ліна

Чегодар Тетяна

Шевченко

Владислав

Шульман Світлана

Засновник та видавець —
БФ "ХЕСЕД ШААРЕЙ ЦІОН" (м. Одеса)

Свідоцтво про держреєстрацію 1153-34-Р,
серія ОД, видано 7 червня 2006 р.

Газета видається за підтримки
Claims Conference и American
Jewish Joint Distribution Committee

Некомерційне видання. Розповсюджується безкоштовно
Реклама та оголошення публікуються безкоштовно.
Індекс видання — 09720

Надруковано у ТОВ "Press Corporation Limited"
21034 Вінниця, вул. Чехова, 12 А
Наклад 3600 прим. Зам. № _____

Головний редактор
Семен ВАЙНБЛАТ
Редакційна колегія:

А. Кесельман,
М.Гаузнєр, П.Козленко
Комп'ютерна верстка
І. Плагольський
Перекладач
Л. Левін

Надіслані матеріали
не рецензуються і не повертаються.
Листування із читачами —
лише на сторінках газети.
Редакція залишає за собою право
редагувати
і скорочувати надіслані матеріали.
Відповідальність за достеменність
фактів несуть автори.

Адреса редакції:
65023, Одеса, вул. Ніжинська, 77/79
Поштова адреса:
65045, Одеса, а/с 131

dobrasprava.ddns.net